

FERÐAMÁLASETUR
ÍSLANDS

Áhrif uppistöðulóns og virkjunar við Hagavatn á ferðamennsku og útivist

Dr. Rannveig Ólafsdóttir og Kristín Rut Kristjánsdóttir

© Ferðamála­setur Íslands, mars 2008

Útgefandi: Ferðamála­setur Íslands, Borgum v/ Norðurslóð, IS-600 Akureyri
Sími: (+354) 460-8930 Fax: (+354) 460-8919
Rafpóstur: edward@unak.is
Veffang: www.fmsi.is

Titill: Áhrif uppistöðulóns og virkjunar við Hagavatn á ferðamennsku og útivist.

Höfundur: Dr. Rannveig Ólafsdóttir og Kristín Rut Kristjánsdóttir

Kápa: Ásprent-Stíll og Ferðamála­setur Íslands
Prentun: Stell (www.stell.is)

Númer: FMSÍ-S-02-2008
ISBN: 978-9979-834-63-2

Forsíðumynd er af Nýjafoss, op fyrir farveg Farsins úr Hagavatni og hugsanleg staðsetning yfirfalls og stíflu, © vgkHönnun.

Skýrslan er prentuð á 100gr. Clairfontane pappír.

Öll réttindi áskilin. Skýrslu þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem með ljósmyndun, prentun, hljóðritun eða á annan sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis útgefanda.

Áhrif uppistöðulóns og virkjunar við Hagavatn á ferðamennsku og útivist

FERÐAMÁLASETUR ÍSLANDS
MARS 2008

FORMÁLI

Orkuveita Reykjavíkur kannar nú hagkvæmni þess að reisa virkjun við Hagavatn til að anna aukinni eftirspurn á almennum raforkumarkaði. Hagavatn liggur við suðurjaðar Langjökuls og tiltölulega stutt frá höfuðborgarsvæðinu. Svæðið umhverfis Hagavatn hefur um langt árabil verið vinsælt meðal ferðamanna, sérstaklega gönguferðamanna, en vinsælar gönguleiðir liggja um svæðið bæði frá Kili og svæðinu sunnan Langjökuls. Landslagið þykir margbrotið og aðgengi að jökli gott. Innviðir eru fábrottnir og viðernisásýnd einkennir svæðið. Virkjun mun hafa í för með sér breytingar á ásýnd lands sem og breytingar á upplifun þeirra ferðamanna sem sækja svæðið heim, og þannig mögulega breyta ferðamennsku á svæðinu.

Markmið þessarar rannsóknar er að meta möguleg áhrif fyrirhugaðrar uppbyggingar Hagavatnsvirkjunar á ferðamennsku og útivist á svæðinu umhverfis Hagavatn. Könnuð voru hvort tveggja viðhorf þeirra ferðaþjónustuaðila sem nýta svæðið og jafnframt þeirra ferðaþjónustuaðila sem næstir því búa. Viðhorf viðmælenda endurspeglar að einhverju leyti núverandi starfsemi þeirra á Hagavatnssvæðinu sem og væntingar þeirra til aukinnar uppbyggingar ferðaþjónustu. Framtíðargildismat viðmælenda ræðst jafnframt af mismunandi viðhorfum þeirra og væntingum.

Rannsóknin er unnin af Ferðamálasetri Íslands fyrir Orkuveitu Reykjavíkur að beiðni VGK-Hönnunar. Viðtöl og úrvinnsla viðtala voru unnin af Kristínu Rut Kristjánsdóttur ferðamálafræðingi. Gerð skýrslu og umsjón verkefnis var í höndum Rannveigar Ólafsdóttur sérfræðings hjá Ferðamálasetri Íslands. Öllum viðmælendum er þökkúð þátttaka þeirra í verkefninu. Það er jafnframt von skýrsluhöfunda að niðurstöður varpi ljósi á gildi svæðisins fyrir ferðamennsku í nánustu framtíð.

Reykjavík, í byrjun einmánaðar 2008

Rannveig Ólafsdóttir

EFNISYFIRLIT	Bls
FORMÁLI	ii
EFNISYFIRLIT	iii
LISTI YFIR MYNDIR.....	iv
LISTI YFIR TÖFLUR	iv
1 INNGANGUR	1
2 FERÐAMENNSKA Í UPPSVEITUM ÁRNESSÝSLU.....	4
2.1 ÞRÓUN FERÐAÞJÓNUSTU Í UPPSVEITUM ÁRNESSÝSLU	4
2.2 SÉRSTAÐA SVÆÐISINS OG STAÐA INNAN AFBREYINGARRÓFSINS.....	4
3 GÖGN OG AÐFERÐIR	7
4 FERÐAMENNSKA OG ÚTIVIST VIÐ HAGAVATN.....	11
4.1 NÚVERANDI NÝTING SVÆÐISINS FYRIR FERÐAÞJÓNUSTU OG ÚTIVIST	11
4.2 AÐDRÁTTARAFL SVÆÐISINS	13
4.3 FRAMTÍÐARSÝN OG VÆNTINGAR FERÐAÞJÓNUSTUNNAR TIL SVÆÐISINS	16
5 VIÐHORF TIL FYRIRHUGAÐRAR FRAMKVÆMDAR.....	19
5.1 VIÐHORF FERÐAÞJÓNUSTUAÐILA TIL HAGAVATNSVIRKJUNAR	19
5.2 ÁÐUR BIRTAR ATHUGASEMDIR VIÐMÆLENDNA	25
6 NIÐURSTÖÐUR OG ÁLYKTANIR.....	28
6.1 GILDI SVÆÐISINS UMHVERFIS HAGAVATN FYRIR FERÐAMENNSKU	28
6.2 HAGAVATNSVIRKJUN – ÁVINNINGUR OG TAP AÐ MATI VIÐMÆLENDNA	29
6.3 FRAMTÍÐARGILDISMAT	30
HEIMILDIR	32
VIÐAUKI I	34
LEGA FYRIRHUGAÐS UPPISTÖÐULÓNS VEGNA HAGAVATNSVIRKJUNAR – YFIRLITSMYND VEGNA RANNSÓKNALEYFIS. © VGK-HÖNNUN.....	34
VIÐAUKI II.....	36
VIÐTALSRAMMI	36
VIÐAUKI III.....	38
NÚVERANDI AÐDRÁTTARAFL OG GILDI SVÆÐISINS AÐ MATI VIÐMÆLENDNA	38
VIÐAUKI IV	42
FRAMTÍÐARSÝN OG VÆNTINGAR VIÐMÆLENDNA TIL SVÆÐISINS	42

LISTI YFIR MYNDIR	Bls
Mynd 1: Nýfoss og útrennsli Farsins úr Hagavatni (ljósm. VGK-Hönnun).....	2
Mynd 2: Línuvegur (F338) sem liggur frá Kjalvegi í austri um Haukadalsheiði, Lambahraun og að Kaldadalsvegi í vestri (ljósm. VGK-Hönnun)	5
Mynd 3: Áhrifasvæði fyrirhugaðrar Hagavatnsvirkjunar á ferðamennsku.....	8
Mynd 4: Staðir sem hafa aðráttarafl og gildi fyrir ferðaþjónustu og útivist.	14
Mynd 5: Vegir og gönguleiðir sem hafa aðráttarafl og gildi fyrir ferðaþjónustu og útivist.....	15
Mynd 6: Staðir sem viðmælendur telja að munu fá aukið gildi í framtíðinni.....	17
Mynd 7: Gönguleiðir og vegir sem viðmælendur telja að munu fá aukið gildi í framtíðinni.....	17
Mynd 8: Viðhorf viðmælenda til framkvæmdar.	19
Mynd 9: a) Til vinstri: Viðhorf heimamanna til framkvæmdar. b) Til hægri: Viðhorf þeirra sem ekki eru búsettir á svæðinu til framkvæmdar.	20

LISTI YFIR TÖFLUR	Bls
Tafla 1: Flokkar afþreyingarrófsins.	6
Tafla 2: Viðmælendur könnunarinnar í stafrófsröð.	9
Tafla 3: Meginstarfsemi viðmælenda sem búsettir eru á rannsóknarsvæðinu.	10
Tafla 4: Meginstarfsemi viðmælenda sem hafa höfuðaðsetur utan rannsóknarsvæðis.	10
Tafla 5: Viðhorf viðmælenda til framkvæmdar.	22

1 INNGANGUR

Hálendi Íslands eru af mörgum talin vera ein meginauðlind íslenskrar ferðaþjónustu. Hagavatn er ein af náttúruperlum hálendisins. Hagavatn og umhverfi þess hefur um langt árabil verið vinsæll ferðamannastaður meðal göngu- og útivistarfólks. Ferðafélag Íslands byggði skála við Hagavatn þegar árið 1942, og hefur síðan þá verið með reglulegar ferðir á svæðið. Svæðið er í dag nýtt til ferðamennsku af ýmsum ferðaþjónustuaðilum, félagasamtökum og einstaklingum. Vinsældir svæðisins felast hvort tveggja í stuttri fjarlægð frá höfuðborgarsvæðinu, en það er einungis í um 150 km fjarlægð frá Reykjavík, sem og í sérstöku og stórbrotnu umhverfi sem einkennist af mjög virkri landmótun.

Hagavatn liggur við suðurjaðar Langjökuls, í hvilft undir Eystri Hagafellsjökli á milli Hagafells í vestri og Jarlhettna í austri. Saga Hagavatns þykir merkilega margslungin, þrátt fyrir að vatnið sé jarðsögulega mjög ungt. Þegar jökullinn náði hámarki á 19. öld fyllti hann alveg hvilftina sem Hagavatn liggur í. Vegna hlýnandi loftlags upp úr aldamótunum 1900 byrja jöklar landsins að hopa og laust fyrir 1960 hörfar Hagafellsjökull alveg upp úr Hagavatnshvilftinni og hefur haldið áfram að hopa síðan. Vegna hopunar Hagafellsjökuls og endurtekinna hlaupa úr Hagavatni á síðustu öld hefur vatnið flust til. Árið 1980 hljóp svo Langjökull fram í Hagavatn og við það dýpkaði botn afrennslis þess, Farsins, töluvert svo að yfirborð Hagavatns lækkaði um allt að 5 m og vatnið minnkaði umtalsvert (Guttormur Sigbjarnarson, 1967; Theódór Theódórsson, 1980). Þannig hafa náttúrlegar breytingar verið miklar og örar við Hagavatn og eiga sér enn stað. Hugmyndir um inngríp mannsins inn í þessa sögu landbreytinga hafa verið uppi í töluverðan tíma. Forathugun á virkjun Hagavatns var gerð þegar árið 1985 (Þorbergur Þorbergsson og Hörður Svavarsson 1985). Rúmum áratug síðar var gert frummat á umhverfisáhrifum vegna stækkunar Hagavatns með það að markmiði að minnka sandfok af svæðinu (Landgræðsla ríkisins, 1996). Skipulagsstjóri féllst á framkvæmdina með skilyrðum en ári síðar var sá úrskurður felldur úr gildi. Í úrskurði skipulagsstjóra kemur meðal annars fram að í frummatsskýrsluna vanti alla umfjöllun um samspil framkvæmdarinnar og ferðamennsku (Skipulagsstofnun, 1996). Orkuveita Reykjavíkur athugar nú möguleika þess að reisa virkjun við Hagavatn til að anna aukinni eftirspurn á

almennum raforkumarkaði, og fékk á síðasta ári rannsóknarleyfi til að kanna hagkvæmni þess. Um er að ræða um 30 MW vatnsaflvirkjun sem að öllum líkindum yrði tengd flutningsneti Landsnets með 66 kV jarðstreng um 5 km leið að núverandi Sultartangalínu 1. Virkjanaframkvæmdirnar fela meðal annars í sér að Hagavatn yrði gert að miðlunarlóni virkjunarinnar með því að stífla afrennsli vatnsins, Farið, ofan við Nýjafoss (mynd 1) og sömuleiðis yrði byggð lægri stífla við gamla afrennslið ofan við Leynifoss (sjá viðauka I).

Mynd 1: Nýifoss og útrennsli Farsins úr Hagavatni (ljósm. VGK-Hönnun).

Markmið þessarar rannsóknar er að meta möguleg áhrif fyrirhugaðrar uppbyggingar Hagavatnsvirkjunar á ferðamennsku og útivist á svæðinu umhverfis Hagavatn. Helstu hagsmunaaðilar ferðaþjónustu og útivistar á svæðinu sunnan Langjökuls eru annars vegar staðbundnir ferðaþjónustuaðilar sem reka ferðaþjónustu nyrst í uppsveitum Árnassýslu og hins vegar ferðaþjónustufyrirtæki ásamt ferðafélögum sem standa fyrir ferðum um svæðið en eru með höfuðstöðvar starfsemi sinnar annars staðar. Könnuð voru hvort tveggja viðhorf þeirra ferðaþjónustuaðila sem nýta svæðið og jafnframt þeirra ferðaþjónustuaðila sem næstir því búa. Viðtöl voru tekin við alls fimmtán

ferðaþjónustuaðila, átta ferðaþjónustuaðila í héraði og sjö sem eru með höfuðstöðvar sínar utan svæðisins. Í viðtölunum var lögð áhersla á eftirfarandi fjögur þemu:

1. Núverandi nýting svæðisins og mikilvægi fyrir ferðaþjónustu og útivist
2. Aðdráttarafl svæðisins
3. Framtíðarsýn og væntingar ferðaþjónustunnar til svæðisins
4. Viðhorf ferðaþjónustuaðila til fyrirhugaðrar framkvæmdar

Í upphafi eftirfarandi skýrslu er gerð grein fyrir stöðu og þróun ferðamennsku og ferðaþjónustu í uppsveitum Árnassýslu ásamt sérstöðu svæðisins umhverfis Hagavatn. Því næst er þeirri aðferðafræði sem rannsóknin byggir á lýst. Meginhluti skýrslunnar byggir síðan á niðurstöðum viðhorfskönnunar sem skipt er upp samkvæmt ofangreindri þemaskiptingu. Að lokum eru dregnar ályktanir af niðurstöðum rannsóknarinnar.

Viðtöl og úrvinnsla viðtala voru unnin af Kristínu Rut Kristjánsdóttur ferðamálafræðingi. Gerð skýrslu og umsjón verkefnis var í höndum Rannveigar Ólafsdóttur sérfræðings hjá Ferðamálasetri Íslands og dósents við Háskóla Íslands. Rannsóknin er unnin fyrir Orkuveitu Reykjavíkur að beiðni VGK-Hönnunar.

2 FERÐAMENNSKA Í UPPSVEITUM ÁRNESSÝSLU

2.1 ÞRÓUN FERÐAÞJÓNUSTU Í UPPSVEITUM ÁRNESSÝSLU

Í uppsveitum Árnassýslu eru náttúruperlur á borð við Gullfoss og Geysi sem eru meðal vinsælustu ferðamannastaða landsins. Vinsældir þessara staða eiga sinn þátt í að móta ferðaþjónustu í uppsveitunum, sem er meiri og öflugri en víðast hvar annars staðar á landinu. Stutt fjarlægð frá höfuðborgarsvæðinu og Keflavíkurflugvelli hefur auk þess ýtt undir frekari uppbyggingu ferðaþjónustu á svæðinu. Gistinætur á Suðurlandi árið 2006 voru alls 440.781, eða tæp 20% af heildargistinóttum landsins (Hagstofa Íslands, 2007). Samkvæmt Rögnum Guðmundssyni (2003) nýta Íslendingar yfir 90% af gistinóttum í uppsveitum Árnassýslu en erlendir ferðamenn innan við 10%. Rögnum bendir hins vegar á að erlendir ferðamenn nýta yfirleitt dýrari gistingar en Íslendingar og skilja þannig eftir meiri tekjur á svæðinu. Síðastliðin ár hefur aukning umsvifa ferðaþjónustunnar í uppsveitum Árnassýslu einkum verið í mikilli aukningu sumarhúsa á svæðinu. Frá árinu 1997 til 2003 fjölgaði sumarhúsum í uppsveitunum um tæp 20% (Rögnum Guðmundsson, 2003). Frá 2004 til 2007 hafa verið samþykkt alls 1246 byggingarleyfi fyrir ný sumarhús á svæðinu (Pétur Ingi Haraldsson Skipulagsfulltrúi uppsveita Árnassýslu, munnl. uppl. 20.02.08) sem gerir 23% aukningu sumarhúsa á tímabilinu. Í samræmi við vaxandi uppbyggingu frístundabyggðar á svæðinu eykst þörf fyrir þjónustu og afþreyingu. Mikilvægi ferðaþjónustunnar sem atvinnuvegs á svæðinu vex því jafnt og þétt.

2.2 SÉRSTAÐA SVÆÐISINS OG STAÐA INNAN AFBREYINGARRÓFSINS

Uppsveitir Árnassýslu liggja í jaðri hálendisins, sem skapar sérstöðu fyrir svæðið hvað varðar ferðamennsku. Frá Gullfossi liggur hálendisvegur áfram um Kjöl og norður á land. Vinsældir Kjalvegur fara stöðugt vaxandi, enda einn af fáum hálendisvegum sem er fólksbílafær. Á Kili eru jafnframt vinsælir ferðamannastaðir á borð við Hvítárnes, Kerlingafjöll og Hveravelli. Þá hefur verið lagður vegur og byggð upp aðstaða fyrir ferðamenn á Skálpanesi þaðan sem vinsælt er að keyra inn á Langjökul. Út frá samgöngusjónarmiðum milli suður- og norðurlands hafa enn fremur verið uppi umræður um að byggja upp heilsársveg yfir Kjöl. Ferðamálaráð hefur lagst alfarið gegn hugmyndum um lagningu uppbyggðs heilsársvegar yfir Kjöl og telur að

Þess í stað eigi að skoða til hlítar mögulegan ferðamannaveg eins og fram kemur í skipulagi miðhálandisins (samgönguráðuneytið, 2007). Tvær vegaslóðir liggja að Hagavatni. Aðalleiðin, Hagavatnsvegur (F335), liggur af Kjalvegi rétt norðan við Sandá. Slóðin er nokkuð gróf en þökkalega fær fólksbílum ef varlega er farið. Sunnan Sandvatns liggur línuvegur (F338) meðfram Sultartangalínnum (mynd 2) um Haukadalsheiði, Lambahraun og Skjaldbreiðarhraun að veginum sem liggur um Kaldadal. Frá línuveginum liggur slóð að Hagavatni. Slóðin er ógreinileg á köflum og ekki fær nema vel útbúnum bílum.

Mynd 2: Línuvegur (F338) sem liggur frá Kjalvegi í austri um Haukadalsheiði, Lambahraun og að Kaldadalsvegi í vestri (ljósm. VGK-Hönnun)

Víða erlendis er stuðst við svokallað afþreyingarróf (e. *recreational opportunity spectrum*) við stefnumótun og skipulagningu ferðamennsku. Í því er lögð áhersla á að skoða hvert svæði sem hluta af stærri heild og gera ráð fyrir mismikilli uppbyggingu eftir því hvers konar ferðamennska hentar náttúrlegu umhverfi hvers svæðis og eftir þeirri upplifun sem skipulagsyfyrvöld telja að eigi að bjóða ferðamönnum (t.d. Anna Dóra Sæþórsdóttir, 2006; McCool, ofl., 2007). Lögð er áhersla á að ferðamenn eru mismunandi og sækjast eftir fjölbreytilegum upplifunum sem fást uppfylltar í mismunandi umhverfi. Afþreyingarrófið er á þann hátt byggt upp á ákveðnum

flokkum útivistarsvæða eftir því hversu náttúrulegt eða manngert umhverfi hvers svæðis er (tafla 1). Manngerðustu svæðin eru skipulögð útivistarsvæði í borgum en þau sem mannshöndin hefur hvergi komið nærri eru víðerni. Hvert svæði raðast þannig í ákveðinn flokk innan afþreyingarrófsins eftir því hversu mikil uppbygging er á svæðinu. Eftir því sem uppbygging innviða eykst færast svæði um flokka innan rófsins og markhópar breytast að sama skapi. Á Hagavatnssvæðinu eru innviðir enn fáir og fábrottnir og myndi svæðið í dag flokkast sem lítt snortið á skala afþreyingarrófsins.

Tafla 1: Flokkar afþreyingarrófsins (Anna Dóra Sæþórsdóttir o.fl., 2007).

<i>Flokkun</i>	<i>Víðerni</i>	<i>Lítt snortið</i> <i>Engin vélknúin umferð</i>	<i>Lítt snortið</i> <i>Vélknúin umferð leyfð</i>	<i>Náttúrulegt</i> <i>Vegir</i>	<i>Dreifbýli</i>
<i>Lýsing á landslagi</i>	Stórt ósnortið svæði. Eingöngu mannvirki nauðsynleg vegna náttúruverndar. Engin þjónusta við almenning.	Meðalstórt svæði, að mestu ósnortið. Aðstaða fyrir náttúruverndarstarfsemi og öryggi vegfarenda.	Meðalstórt svæði, að mestu ósnortið. Aðstaða fyrir náttúruverndarstarfsemi og öryggi vegfarenda.	Náttúrulegt umhverfi. Nýting náttúruauðlinda í samræmi við umhverfið. Lágmarks aðstaða fyrir vegfarendur.	Náttúrulegu umhverfi breytt. Nýting náttúruauðlinda auðsjáanleg. Aðstaða og þjónusta á völdum svæðum fyrir mikinn fjölda notenda.
<i>Stjórnun landsvæðis</i>	Umferð vélknúinna ökutækja bönnuð.	Umferð vélknúinna ökutækja er að öllu jöfnu ekki leyfð. Boð og bönn til staðar en eru lítilsháttar.	Umferð vélknúinna ökutækja leyfð.	Eftirlit á svæði veitir fólki öryggistilfinningu.	Mikil umferð vélknúinna ökutækja.
<i>Mannvist</i>	Fáir gestir.				Margir gestir.

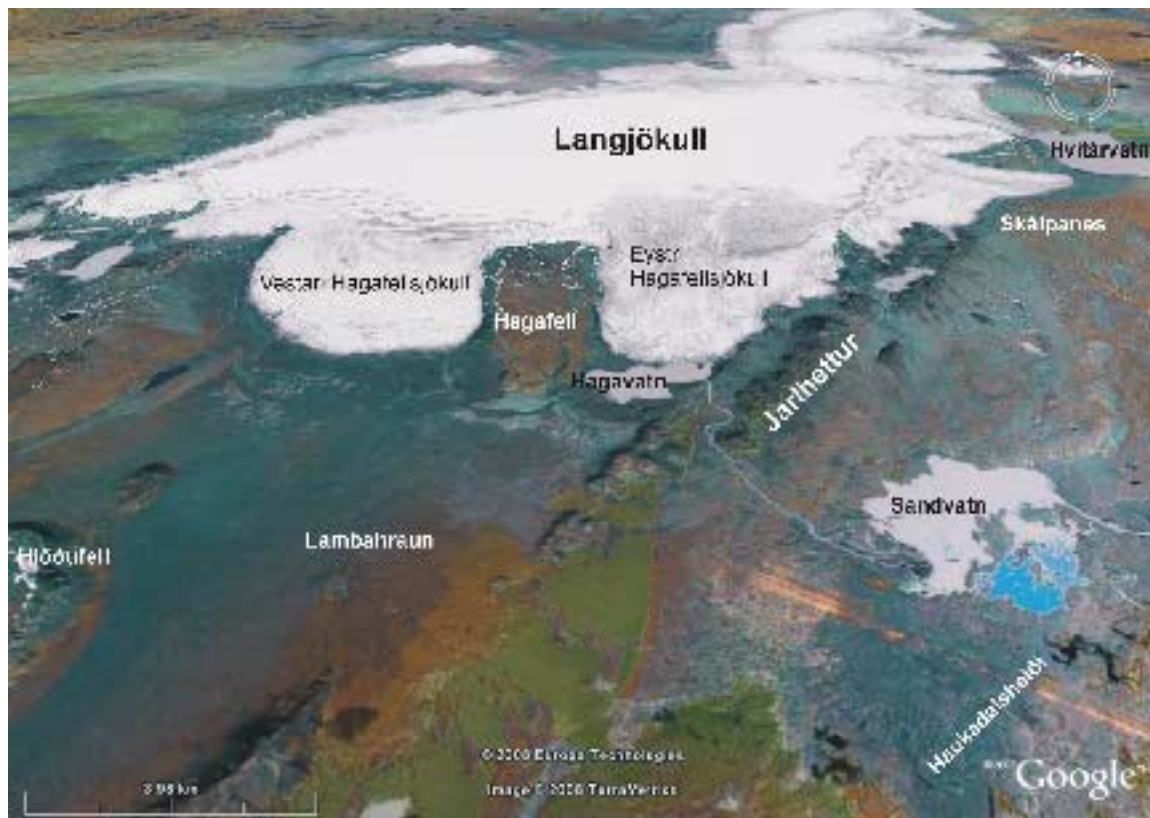
3 GÖGN OG AÐFERÐIR

Undirbúningur rannsóknarinnar hófst í byrjun október 2007 með gerð viðtalsramma sem tók til áðurgreindra fjögurra þema (viðauki II). Ákveðið var að styðjast við eigindlegar rannsóknaraðferðir. Slíkar aðferðir byggja á hugmyndum þar sem áhersla er lögð á að einstaklingurinn sé virkur túlkandi veruleikans og á þann hátt er reynt að leggja áherslu á merkingu, upplifun og viðhorf þátttakenda. Þátttakendur voru valdir með markvissu úrtaki (e. *purposive strategy*). Með því er átt við að þátttakendur eru valdir eftir tilteknum hagsmunum eða viðhorfum sem geta leitt til upplýsandi niðurstaðna rannsókna (Esterberg, 2001). Notuð voru hálfstöðluð viðtöl (e. *semi-structured*) sem einkennast af því að ákveðin þemu eru rædd en ekki spurt staðlaðra spurninga. Á þann hátt gefst viðmælendum meira svigrúm til að koma sínum sjónarmiðum á framfæri (Esterberg, 2001). Hálfstöðluð viðtöl gefa þannig færi á meiri vangaveltum og umræðum en fyrirfram hannaðar spurningar.

Áhrifasvæði fyrirhugaðrar Hagavatnsvirkjunar fyrir ferðaþjónustu og útivist er unnt að skilgreina á margan hátt eftir því hvaða forsendur eru gefnar þar sem ferðaþjónusta er af mismunandi toga og ferðamenn fara víða. Það svæði sem mögulega verður fyrir beinum sem og sjónrænum áhrifum ef af framkvæmd verður má hins vegar afmarka af Langjökli í norðri, Hlöðufelli og Langafelli í vestri, Haukadalsheiði, Sandvatni og Skálpanesi í austri og við línuveg í Lambahrauni í suðri (mynd 3). Þetta svæði, sem í þessari skýrslu verður vísað til sem Hagavatnssvæðið, ásamt öllu svæðinu sunnan Langjökuls tilheyrir uppsveitum Árnassýslu.

Vegna legu og stærðar svæðisins er úrtak viðmælenda ekki stórt. Í þessari rannsókn voru þannig valdir ferðaþjónustuaðilar sem hafa beinna hagsmuna að gæta á áhrifasvæði Hagavatnsvirkjunar. Í þeim hópi eru hvort tveggja heimamenn sem reka ferðaþjónustu á svæðinu og ferðaþjónustuaðilar sem koma með ferðamenn inn á svæðið en hafa höfuðstöðvar sínar annars staðar. Upplýsingar um starfandi ferðaþjónustuaðila innan áhrifasvæðisins fengust meðal annars úr ferðamannabæklingi sem gefinn er út af hreppunum í uppsveitum Árnassýslu (Uppsveitir Árnassýslu, 2007) og hjá Ásborgu Arnþórsdóttur, ferðamálafulltrúa uppsveita Árnassýslu. Á meðan á vettvangsvinnu stóð fengust frekari upplýsingar um

viðmælendur í héraði. Haft var samband við alla tiltæka ferðaþjónustuaðila og ferðafélög sem hafa starfsemi innan áhrifasvæðisins auk alla ferðaþjónustuaðila nyrst í uppsveitunum, sem reyndust vera all fimmtán (tafla 2).

Mynd 3: Áhrifasvæði fyrirhugaðrar Hagavatnsvirkjunar á ferðamennsku (Grunnmynd fengin frá Google Earth 06.03.08)

Viðtöl voru boðuð í gegnum síma og tölvupóst í byrjun október. Viðtölin voru síðan tekin dagana 16. – 24. október. Flest viðtölin voru tekin á vettvangi, það er á heimili viðmælenda eða í móttöku fyrirtækisins, sem oftast en ekki var sami staðurinn. Fimm viðtöl voru tekin í höfuðstöðvum fyrirtækja og félaga í Reykjavík og Hafnarfirði. Að auki voru tveir aðilar sem svöruðu viðtalsramma í gegnum tölvupóst. Í öllum viðtölunum var stuðst við tvö kort, annars vegar kort sem sýnir hugsanlegar breytingar við Hagavatn ef til virkjunar kemur (viðauki I), hins vegar ljósrit af landakorti af Hagavatni og umhverfi þess í mælikvarðanum 1:300.000, sem nær suður fyrir Laugavatn og norður fyrir Kerlingarfjöll. Tilgangur kortanna var að tryggja að viðmælendur hefðu skýrar hugmyndir yfir mögulegt áhrifasvæði fyrirhugaðra framkvæmda og jafnframt að láta þá merkja inn á kort hvar þeirra starfsemi fer fram

og þannig fá betri mynd af umsvifum ferðamennsku og gildi svæðisins fyrir ferðapjónustu.

Tafla 2: Viðmælendur könnunarinnar í stafrófsröð.

Ferðapjónusta/-félag	Viðmælandi	Heimasíða
Afþreyingafélagið	Ólöf Einarsdóttir	http://www.mountaineers.is
Arctic rafting	Jón Heiðar Andrésson	http://www.arcticrafting.is
Efsti-Dalur bændagisting	Snæbjörn Sigurðsson	http://www.efstidal.is
Ferðafélag Íslands	Páll Guðmundsson	http://www.fi.is
Ferðaklúbburinn 4x4	Jón G. Snæland	http://www.f4x4.is
Geysir Center	Mábil Gróa Másdóttir	http://www.geysircenter.is
Gullfosskaffi	Svavar Njarðarson	http://www.gullfoss.is
Hótel Gullfoss	Jón Harry Njarðarson	http://www.hotelgullfoss.is
Ís ferðapjónusta ehf	Arngrímur Hermannsson	http://www.adventure.is/
Kjarnholt*	Einar Gíslason	
Kjóastaðir (ATV Tours)	Aðalheiður Jacobsen	http://www.atvtours.is
Miðdalur	Bjarni Daníel Daníelsson	
Íshestar	Einar G. Bollason	http://www.ishestar.is
Úthlíð	Helga Skúladóttir og Björn Sigurðsson	http://www.uthlid.is
Útivist	Skúli H. Skúlason	http://www.utivist.is

* Ferðapjónustu nýlega hætt

Ferðapjónustuaðilar sem búsettir eru á rannsóknarsvæðinu starfa flestir við gistingu og veitingarekstur auk þess að bjóða upp á ýmiss konar afþreyingu á borð við golf og hestaferðir (tafla 3). Þeir ferðapjónustuaðilar sem nýta hvað mest svæðið í kringum Hagavatn undir sína starfsemi búa hins vegar flestir utan svæðisins (tafla 4). Þegar þessi rannsókn var unnin er ferðapjónustan á Kjóstöðum eini staðbundni viðmælandinn sem nýtir skilgreint áhrifasvæði Hagavatnsvirkjunar beint fyrir starfsemi sína. Viðtölin voru öll tekin upp og afrituð að þeim loknum til þess að auðvelda greiningu á þeim og samanburð.

Tafla 3: Meginstarfsemi viðmælenda sem búsettir eru á rannsóknarsvæðinu.

Fyrirtæki	Starfsemi
Efsti-Dalur	Bændagisting (14 herbergi) og hestaleiga
Geysir Center	Veitingar, hótél, verslun, sundlaug og Geysisstofa
Gullfosskaffi	Veitingar, stór matsalur og verslun
Hótél Gullfoss	Hótél (16 herbergi)
Kjarnholt	var gisting, ferðapjónusta hætt
Kjóastaðir (ATV Tours)	Fjór hjólaferðir
Miðdalur	Golfvöllur og tjaldstæði
Úthlíð	Gisting (12 bústaðir), verslun, veitingar, golfvöllur og sundlaug

Tafla 4: Meginstarfsemi viðmælenda sem hafa höfuðaðsetur utan rannsóknarsvæðis.

Fyrirtæki/ferðafélag	Starfsemi
Afpreyingafélagið	Er með höfuðaðsetur í Skálpanesi við Langjökul. Fer með um 30.000 – 40.000 manns á ári í sleða- og jeppaferðir á Langjökul, auk þess að bjóða upp á aðra afpreyingamöguleika á nálægu svæði. Sækir farþega í Gullfosskaffi.
Arctic rafting	Býður upp á flúðasiglingar á Hvítá. Er með aðstöðu við Drumboddsstaði, 10 km neðan við Gullfoss.
Ferðafélag Íslands	Rekur fimm skála umhverfis Langjökul. Býður upp á fjölda dagsferða og lengri ferða m.a. með viðkomu í skálum á svæðinu sunnan jökulsins.
Ferðaklúbburinn 4x4	Ferðafélag fyrir áhugamenn um ökuferðir um Ísland. Ýmsir vegir og slóðar í kringum Langjökul eru vinsælir hjá félagsmönnum.
Ís ferðapjónusta ehf	Býður upp á margs konar ævintýraferðir, m.a. jeppaferðir, hestaferðir og gönguferðir á og við Langjökul.
Íshestar	Eru með fjölbreyttar hestaferðir. Vinsælasta ferðin er um Kjöl.
Útivist	Býður upp á fjölbreyttar dagsferðir sem og lengri ferðir um svæðið sunnan Langjökuls.

4 FERÐAMENNSKA OG ÚTIVIST VIÐ HAGAVATN

4.1 NÚVERANDI NÝTING SVÆÐISINS FYRIR FERÐAÞJÓNUSTU OG ÚTIVIST

Til að rannsaka gildi áhrifasvæðis fyrirhugaðrar Hagavatnsvirkjunar fyrir ferðamennsku voru viðmælendur fyrst beðnir um að lýsa starfsemi sinni á svæðinu, væntingum ferðamanna sem og álitum þeirra á núverandi aðgengi á svæðinu.

Af heimamönnum er enginn sem hefur beina starfssemi á áhrifasvæði fyrirhugaðrar virkjunar fyrir utan ferðaþjónustuna á Kjóstöðum sem er með fjórhjóraferðir á svæðinu. Allir heimamenn utan einn telja svæðið þjóna mikilvægu hlutverki sem leið að hálendinu og að Langjökli. Flestir þeirra telja svæðið jafnframt mikilvægt fyrir ferðaþjónustu uppsveitanna og bentu á að margir ferðamenn spyrji um svæðið sunnan Langjökuls og hvernig unnt sé að komast þangað. Margir heimamanna telja sig þó alls ekki örugga með að vísa erlendum ferðamönnum á þetta svæði með því aðgengi sem nú er til staðar. Jón Harry Njarðarson á Hótel Gullfossi segir til dæmis núverandi aðgengi að svæðinu alls ekki nýtast öllum þeim ferðamönnum sem þangað vilja komast, samanber ferðamönnum á minni bílaleigubílum sem er stærstur hluti hans viðskiptavina. Viðmælendur sem ekki eru með höfuðstöðvar sínar í uppsveitum Árnessýslu telja allir svæðið í kringum Hagavatn mjög mikilvægt fyrir ferðaþjónustu sína. Ferðafélag Íslands (FÍ) og Útivist nýta svæðið mjög mikið, einkum til gönguferða og nýta þá skála FÍ við Hagavatn. Páll Guðmundsson hjá FÍ bendir á að göngufólk á eigin vegum nýti einnig töluvert leiðalýsingar FÍ um svæðið ásamt skála FÍ. Þá er skálinn enn fremur vinsæll áningastaður fyrir fólk á leið um veg F335 að Hagavatni. Jón G. Snæland hjá Ferðaklúbbnum 4x4 segir svæðið einstakt og nefnir að ekki sé að finna eins gott aðgengi að jökli á sambærilegum svæðum vestan Langjökuls. Arngrímur Hermannsson hjá ferðaþjónustunni Ís er sama sinnis en hann leggur auk þess áherslu á sérstöðu svæðisins fyrir allar gerðir ferðamennsku. Arctic Rafting, Afþreyingafélagið og Íshestar nýta svæðið ekki beint undir sína starfsemi, en viðmælendur þessara ferðaþjónustufyrirtækja voru á sammála um að svæðið þjóni ákveðnu hlutverki fyrir aðdráttarafl uppsveita Árnessýslu sem heildar. Afþreyingarfélagið hefur byggt upp aðstöðu fyrir sína starfsemi í Skálpanesi sem mótar að einhverju leyti afstöðu forsvarsmanna fyrirtækisins til mikilvægi svæðisins. Ólöf Einarsdóttir framkvæmdarstjóri fyrirtækisins segir félagið jafnframt hafa sett

töluvert fjármagn og mikla vinnu í að halda við vegi F336 sem liggur í Skálpanes og segir hún þau einnig hafa þurft að leggja í vegabótavinnu á Kjalvegi. Til að efla ferðaþjónustu á svæðinu telur Ólöf brýna þörf á að bæta aðgengi sem og byggja upp helstu leiðir eins og Kjalveg. Björn Sigurðsson í Úthlíð er sama sinnis varðandi aðgengi svæðisins. Hann telur að með aukinni dreifingu ferðamanna gætu mun fleiri ferðamenn nýtt svæðið sunnan Langjökuls en það gera í dag: „Þúsund manns í Úthlíð núna á góðum degi. ... Svæðið er það stórt að það gleypir þúsund manns eins og ekkert sé“. Það er þó að mati Snæbjörns Sigurðssonar í Efsta-Dal farið að örla á of miklu álagi ferðamanna á vinsælustu stöðum uppsveitanna, samanber á Geysi og Gullfossi. Hann telur að aukið aðgengi myndi verða bæði ferðaþjónustunni og náttúrunni til góða, ekki síst vegna þess að aukin dreifing ferðamanna létti á álaginu á vinsælustu stöðunum.

Varðandi upplifun og væntingar ferðamanna telja allir viðmælendur ferðamenn vera mjög ánægða með heimsókn sína í uppsveitir Árnassýslu. Megintilgangur ferðamanna með heimsókn sinni á svæðið er að álitu þeirra allra að njóta íslenskrar náttúru. Flestir ferðamenn koma til að sjá Gullfoss og Geysir. Þeir sem hafa meiri tíma á svæðinu vilja almennt komast upp að jökli eða fara yfir Kjöl. Aðrir leita í þá afþreyingu sem er að finna á svæðinu. Svavar Njarðarson í Gullfosskaffi telur meginádráttarafli svæðisins fyrst og fremst vera í náttúrunni, og að svæði eins og Gullfoss selji sig sjálf. Hann telur að ferðamenn myndu örugglega láta heyra í sér ef ekki væri verið að uppfylla væntingar þeirra „en fólk er agndofa, svæðið er það öflugt“. Ferðamenn koma hins vegar á svæðið með mismunandi væntingar eftir því á hvernig ferðalagi hver og einn er á, og því er erfitt að meta hvort væntingum þeirra allra sé mætt. Viðmælendur álíta samt sem áður allir að almennt fari ferðamenn af svæðinu með jákvæða upplifun. Ef uppfylla eigi væntingar stærri og fjölbreyttari hópa telur Björn Sigurðsson í Úthlíð ljóst að auka þurfi aðgengi að Hagavatnssvæðinu, með núverandi aðgengi telur hann að svæðið sé fyrst og fremst aðgengilegt fyrir gönguferðamenn. Hann segir fólk hafa væntingar til að komast á svæðið en komist ekki vegna lélegs aðgengis. Undir þetta tekur Snæbjörn Sigurðsson í Efsta-Dal, en þrátt fyrir að flestir hans gestir haldi sig við láglandið telur hann mikilvægt að Hagavatnssvæðið sé einnig aðgengilegt þeim gestum hans sem vilja upplifa hálendið. Eins og staðan er í dag segir hann vera vissa hræðslu við að senda ferðamenn inn á afréttina. Bjarni Daníel Daníelsson í Miðdal telur Hagavatnssvæðið vera eitt besta útivistarsvæði landsins, og

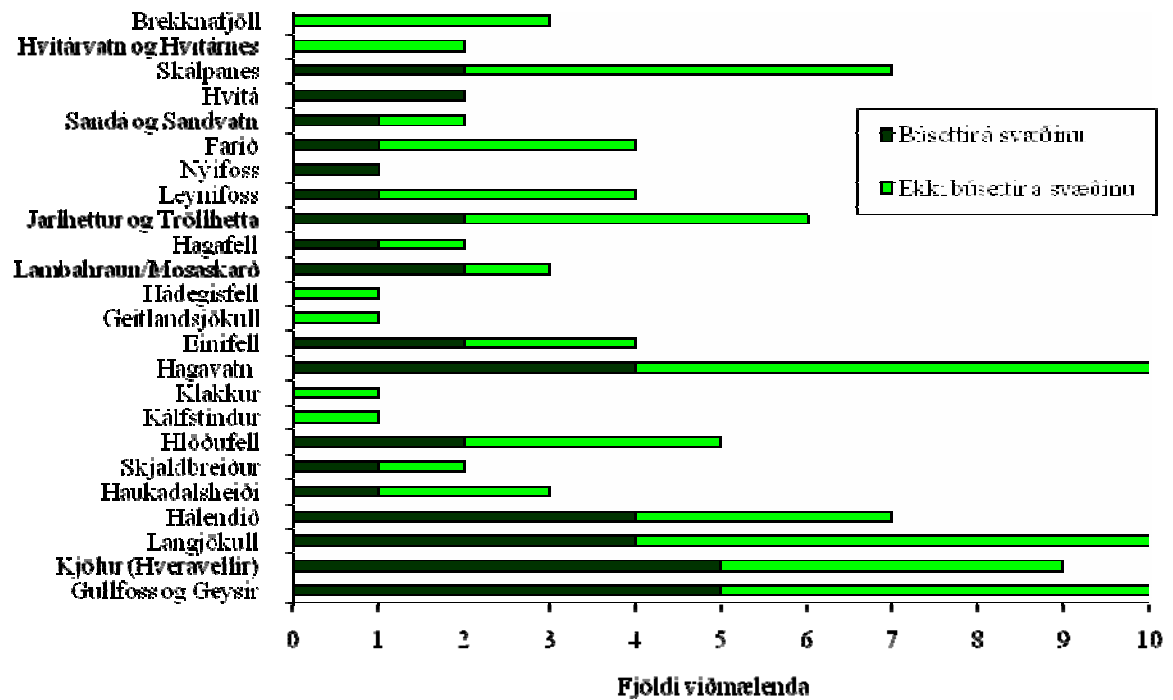
segir að það sé þegar mjög vinsælt sérstaklega á veturna þegar aðgengi að svæðinu er auðveldara.

4.2 AÐDRÁTTARAFL SVÆÐISINS

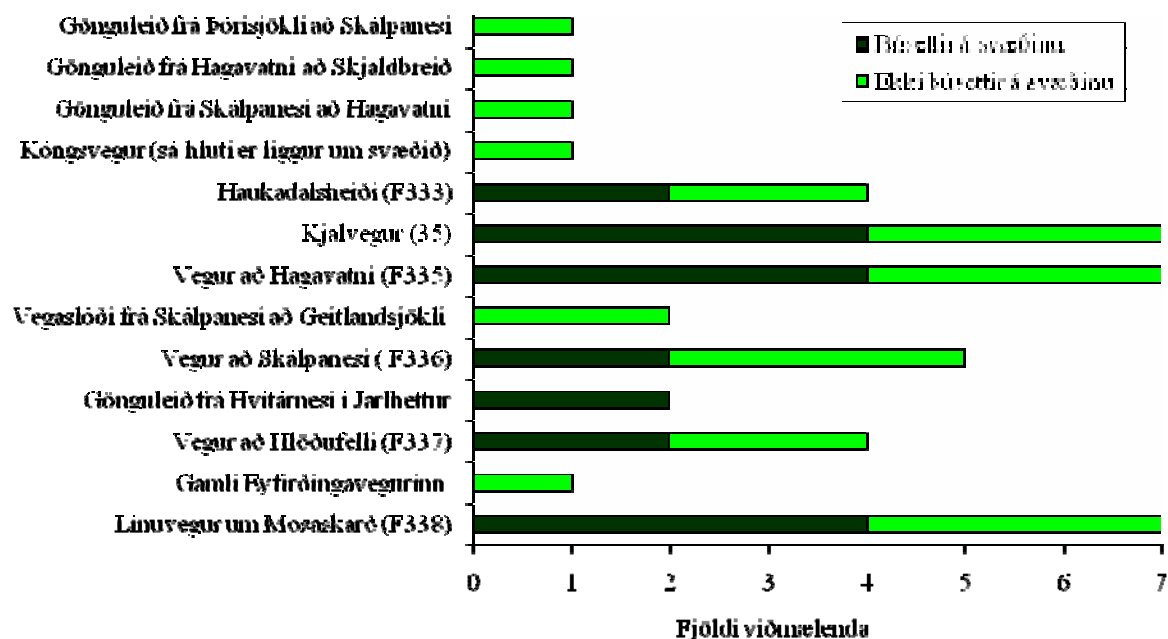
Viðmælendur voru beðnir um að lýsa aðdráttarafl og gildi uppsveitanna sem og Hagavatnssvæðisins fyrir ferðamennsku (viðauki III). Flestir viðmælendur sögðu Gullfoss og/eða Geysi vera megin ástæðu fyrir vinsældum svæðisins. Um þriðjungur viðmælenda nefndu þar að auki stutta fjarlægð frá höfuðborgarsvæðinu. Meiri-hluti viðmælenda telur jafnframt Hagavatnssvæðið, Skálpanes og Kjalveg vera staði sem auka aðdráttarafl svæðisins sem heildar, sérstaklega vegna aðkomu að Langjökli og að hálendinu. Hvað varðar Hagavatnssvæðið sérstaklega bentu nokkrir á að þar sé góð aðstaða til að upplifa hálendisstemningu og jökulinn. Nokkrir töldu skýrar landslagsbreytingar við Hagavatn vera helsta aðdráttarafl ferðamanna á svæðið. Páll Guðmundsson hjá FÍ segir svæðið bjóða upp á óbyggðarþögn í bland við brak í jöklinum, hrikalega sanda, spennandi ár, vöð og vötn og falleg fjöll að ganga á. Þetta allt sé auk þess bundið örum breytingum í náttúrunni þar sem litlir lækir verða að stórum fljótum á örstundu.

Til að geta betur varpað ljósi á sérstöðu áhrifasvæðis Hagavatnsvirkjunar voru viðmælendur beðnir um að nefna þá staði og þær leiðir (gönguleiðir og vegi) sem þeir telja mikilvæga sem aðdráttarafl fyrir ferðarþjónustu og útivist á svæðinu. Viðmælendur nefndu alls 24 staði sem þeir telja að hafi aðdráttarafl og gildi fyrir ferðarþjónustu á svæðinu umhverfis Hagavatn (mynd 4), og alls 13 gönguleiðir og vegi (mynd 5). Ferðarþjónustuaðilar sem ekki eru búsettir á svæðinu en nýta það fyrir sína starfsemi nefndu ívið fleiri staði en heimamenn, enda nýta þeir svæðið meira eins og fram hefur komið. Mikilvægi svæðisins til gönguferða er einnig fyrst og fremst hjá þeim sem ekki búa á svæðinu. Páll Guðmundsson hjá FÍ og Skúli H. Skúlason hjá Útivist sögðu að gönguleiðir væru misvinsælar á milli ára án þess að haldbærar skýringar væru á því. Skúli nefndi að til dæmis hafi Kónsvegurinn, en hluti hans liggur um Hagavatnssvæðið, notið mikilla vinsælda er leiðin var sett upp sem raðganga hjá félaginu síðastliðið ár, og í bígerð sé að taka hana upp aftur. Bæði Páll og Skúli telja sérkenni svæðisins sunnan Langjökuls vera það fjölbreytt að þótt einhver leið njóti minni vinsælda um ákveðinn tíma að þá geti ný gönguleið á sama

svæði verið fljót að bæta við gildi svæðisins. Jón G. Snæland hjá Ferðaklúbbnum 4x4 telur aðdráttarafl svæðisins ekki síst liggja í legu þess með tilliti til fjarlægðar frá höfuðborgarsvæðinu, sem auki ótvírætt gildi svæðisins fyrir ferðamennsku. Það taki þannig tiltölulega stuttan tíma fyrir þorra fólks að komast í snertingu við skriðjökla og jökullón, auk þess sem unnt er að komast þangað á fólksbíl. Hann segir aðgengi ekki vera að sambærilegum svæðum vestan og austan Langjökuls.

Mynd 4: Staðir sem hafa aðdráttarafl og gildi fyrir ferðaþjónustu og útivist.

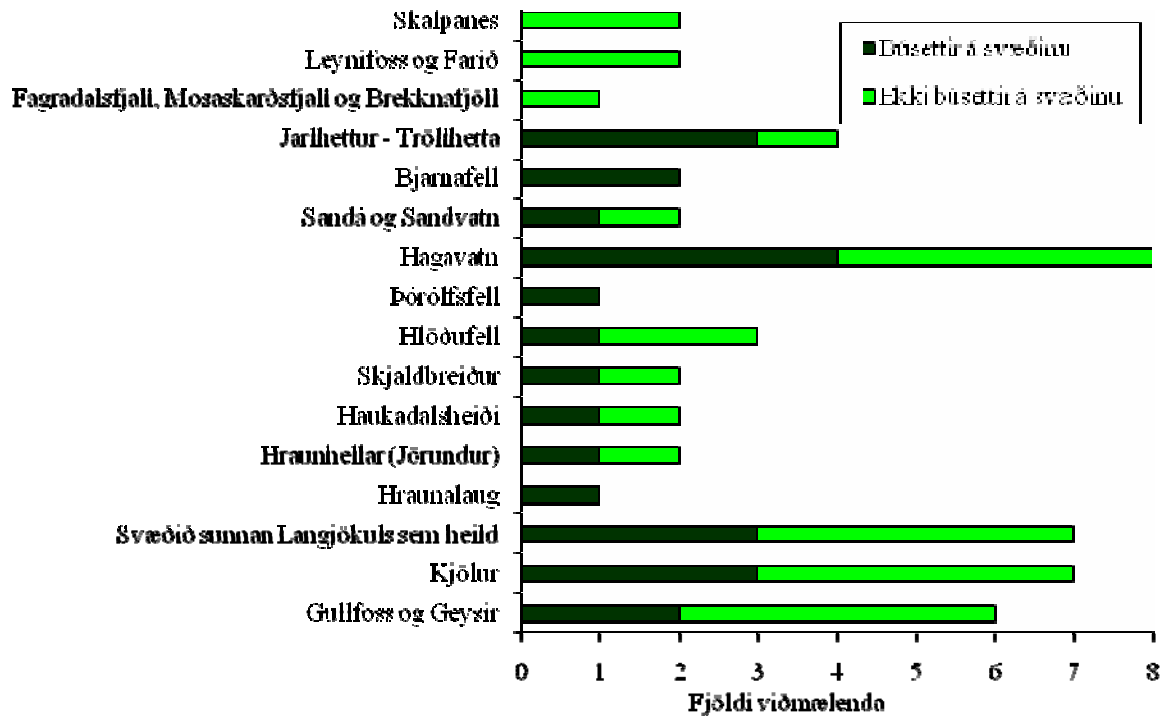
Mynd 5: Vegir og gönguleiðir sem hafa aðdráttarafl og gildi fyrir ferðaþjónustu og útivist.

Páll Guðmundsson hjá FÍ segir fólk stöðugt leita eftir nýjum svæðum. Hann nefnir að ferðir á Kjöl hafi verið í lægð í tvö til þrjú ár en eru nú að verða aftur vinsælar. Hann segir skálann við Hagavatn vera mjög miðsvæðis hvað varðar lengri gönguferðir. Hagavatn tengi þannig saman Kjöl og svæðið sunnan Langjökuls. Þá nýtur ný gönguferð frá Skálpanesi, um Hagavatn, Mosaskarð, Hlöðufell og Klukkuskarð að Laugavatni stöðugt meiri vinsælda. Hann telur því að svæðið muni tvímælalaust nýtast meira og meira í framtíðinni. Arngrímur Hermannsson hjá ferðaþjónustunni Ís bendir einnig á nálægð svæðisins við Þingvelli og Gullfoss, en finnst mesta gildið liggja í því að þetta sé hálendis svæði svo til í byggð. Hann segir að ef menn nýti ekki þetta svæði verði menn að fara mun lengra til að komast í álíka hálendisperlur og er að finna við Hagavatn. Arngrímur nefnir enn fremur að svæðið geti nýst göngumönnum sérstaklega vel, þar sem að minni umferð sé á þessu svæði en þar sem meginbílaumferðin liggur upp á Langjökul. Hann telur auk þess mikil verðmæti vera í vannýttum hraunhellum á svæðinu. Jón Harry Njarðarson á Hótel Gullfossi telur Hagavatnssvæðið vera er eitt fallegasta svæðið í uppsveitum Árnassýslu en segir það mjög vannýtt í dag hvað varðar ferðaþjónustu, fyrst og fremst vegna lélegs aðgengis. Hann leggur áherslu á þá skoðun sína að nýting svæðisins fyrir ferðaþjónustuna sé algerlega háð því að Kjalvegur verði malbikaður. Björn í Úthlíð er sama sinnis. Hann segir svæðið sunnan Langjökuls oft ganga undir nafninu „litla Þórsmörk“ vegna

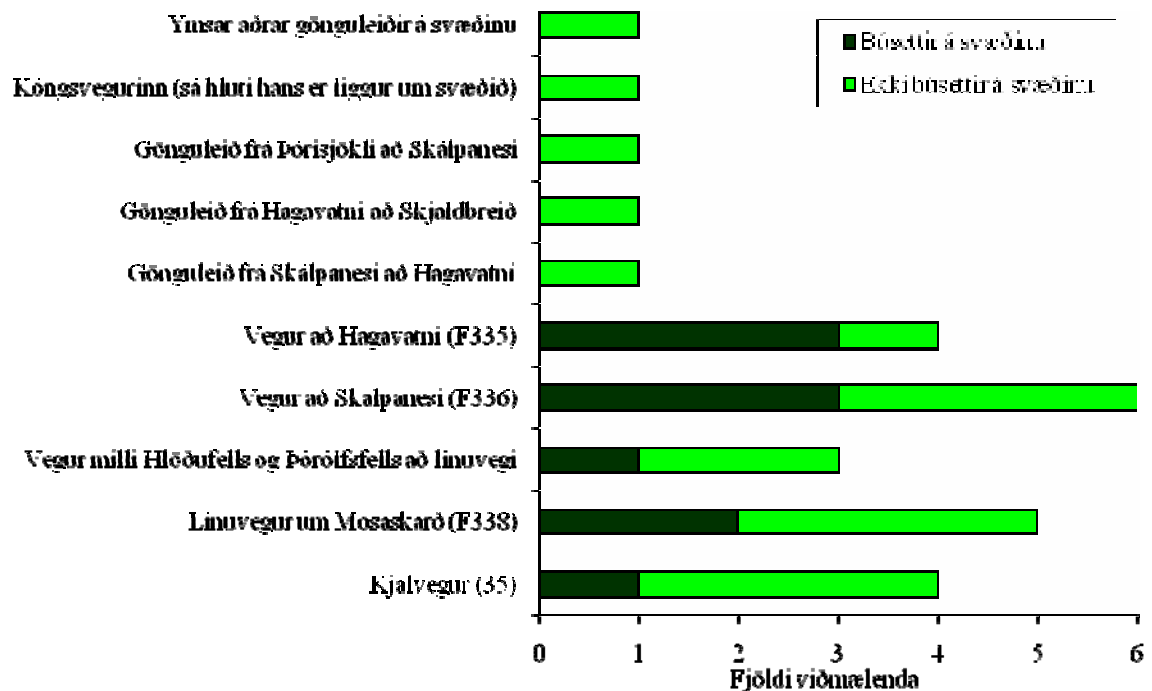
sérstæðrar fegurðar þess og að margir ferðamenn hafi áhuga á að komast að svæðinu og inn að jökli, en eins og staðan er í dag telur hann að það vanti aukið aðgengi svo allir ferðamenn sem þess óska fái notið svæðisins. Uppbyggðir vegir séu því að hans mati grundvallarforsenda að auknu gildi svæðisins fyrir ferðaþjónustu uppsveitanna í framtíðinni.

4.3 FRAMTÍÐARSÝN OG VÆNTINGAR FERÐAÞJÓNUSTUNNAR TIL SVÆÐISINS

Til að varpa ljósi á þá framtíðarsýn sem viðmælendur hafa um gildi svæðisins umhverfis Hagavatn voru þeir enn fremur spurðir um álit þeirra á mikilvægi fyrrnefndra staða eða leiða í nánustu framtíð, hvað þeir telji að muni standa upp úr sem aðdráttarafl svæðisins í framtíðinni, og hvaða hluta svæðisins þeir telja vera spennandi að nýta frekar, kynna og auka upplýsingar um (mynd 6 og 7). Staðir sem flestir viðmælendur telja að öðlist aukið gildi hvað varðar ferðamennsku í nánustu framtíð eru Hagavatn, svæðið sunnan Langjökuls sem heild, Kjölur, Gullfoss, Geysir og Jarlhettur. Hlutfall heimamanna og þeirra sem ekki búa á svæðinu er nokkuð jafnt hvað varðar þessa skoðun. Veg- og gönguleiðir sem flestir nefndu voru vegurinn að Skálpanesi, vegurinn um Mosaskarð, vegurinn að Hagavatni, vegurinn frá Hlöðufelli að línuvegi og Kjalvegur. Þeir ferðaþjónustuaðilar sem ekki búa á svæðinu nefndu auk þess nokkrar gönguleiðir sem að þeirra áliti munu fá aukið gildi í framtíðinni. Eftirtektarvert er að engir heimamenn nefna hér gönguleiðir, sem getur mögulega haft með eðli ferðaþjónustu þeirra að gera (sjá einnig mynd 5, ef frá er talin gönguleið frá Hvítárnesi í Jarlhettur).

Mynd 6: Staðir sem viðmælendur telja að munu fá aukið gildi í framtíðinni.

Mynd 7: Gönguleiðir og vegir sem viðmælendur telja að munu fá aukið gildi í framtíðinni.

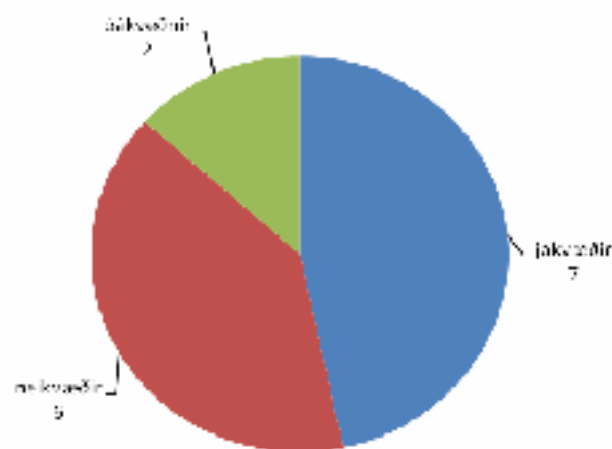
Til að varpa ljósi á hvernig ferðaþjónustu viðmælendur vilja sjá á svæðinu á komandi árum, óháð því hvort af framkvæmd verður eða ekki, voru þeir inntir eftir væntingum og framtíðarsýn til þróunar atvinnugreinarinnar á svæðinu. Allir viðmælendurnir eru sammála um það að telja stöðu ferðaþjónustunnar í dag vera góða og framtíð ferðaþjónustu á svæðinu bjarta. Svo til allir viðmælendur eru enn fremur á þeirri skoðun að aðdráttarafl hálendisins eigi eftir að aukast mikið í nánustu framtíð. Flestir heimamenn vilja að ferðaþjónustan verði eflað í héraði, en að markmiðin verði í auknum mæli sett á aukin gæði og að markaðssetningu verði meira beint að efnaðri ferðamönnum sem skilja eftir meira fjármagn á svæðinu. Hátt verðlag sjá sumir enn fremur fyrir sér sem jákvætt stýritæki til að stemma stigu við of miklum fjölda. Heimamenn vilja sjá þjónustuna stýrt frá byggðinni á láglandi en að hálendið verði aðgengilegt og opið öllum ferðamönnum. Spurt var hvort viðmælendur hefðu uppi áform um að færa út kvíarnar í starfsemi sinni. Meiri hluti heimamanna (4) telur slík áform háð því að aðgengi verði bætt á svæðinu og sandfok heft. Tveir heimamanna segjast þó ætla að halda áfram að stækka hjá sér, hvort sem af framkvæmdum verður eða ekki. Af þeim sem ekki hafa höfuðstöðvar í héraði segjast allir nema einn viðmælenda ætla að færa út kvíarnar á svæðinu með því að bæta við ferðum og/eða bæta aðstöðu.

5 VIÐHORF TIL FYRIRHUGAÐRAR FRAMKVÆMDAR

5.1 VIÐHORF FERÐAÞJÓNUSTUADILA TIL HAGAVATNSVIRKJUNAR

Viðmælendur voru spurðir hvort þeir þekktu til fyrirhugaðra framkvæmda Orkuveitu Reykjavíkur um byggingu vatnsaflsvirkjunar við Hagavatn. Einungis fjórir viðmælendur þekktu til fyrirhugaðra framkvæmda áður en viðtölin voru boðuð. Af þeim voru tveir búsettir í héraði og tveir utan svæðisins. Nokkrir kynntu sér málið að einhverju leyti á milli þess að viðtal var boðað og að það átti sér stað. Hvað varðar aðra viðmælendur má segja að þetta hafi verið fyrsta kynning á fyrirhuguðum framkvæmdum. Svör þeirra við frekari spurningum varðandi framkvæmdina endurspeglar því að einhverju leyti þeirra viðhorf við fyrstu umhugsun. Flestir viðmælendur þekktu hins vegar til fyrri áforma Landgræðslunnar um stækkun Hagavatns í þeim tilgangi að hefta sandfok.

Hvað varðar viðhorf viðmælenda til uppbyggingar vatnsaflsvirkjunar við Hagavatn, er tæpur helmingur (47%) hlynntur hugmyndum um Hagavatnsvirkjun, en litlu færri (40%) eru andvígir slíkum hugmyndum (mynd 8). Afgerandi munur er á viðhorfum viðmælenda eftir búsetu. Þannig er mikill meirihluti (75%) heimamanna jákvæðir í garð fyrirhugaðrar virkjunar (mynd 9a), en meirihluti (70%) þeirra sem ekki eru búsettir á svæðinu eru hins vegar neikvæðir í garð virkjanaframkvæmda við Hagavatn (mynd 9b).

Mynd 8: Viðhorf viðmælenda til framkvæmdar.

Mynd 9: a) Til vinstri: Viðhorf heimamanna til framkvæmdar. **b)** Til hægri: Viðhorf þeirra sem ekki eru búsettir á svæðinu til framkvæmdar.

Þeir sem eru búsettir á svæðinu sjá þannig fleiri kosti við fyrirhugaðar framkvæmdir, og sjá í þeirri uppbyggingu sem framkvæmdunum fylgir fleiri tækifæri en hindranir þrátt fyrir töluverða röskun á framkvæmdartíma. Aðalheiður Jacobsen á Kjóstöðum segir til dæmis: „Þótt þetta sé röskun þá sé ég fyrir mér að þetta muni auðvelda aðgengi og gera allt svæðið öruggara fyrir ferðamenn, því þeir sjá um að það sé til dæmis GSM samband á svæðinu og allt slíkt, þannig að ég horfi ekki á þetta neikvætt, bara jákvætt“. Sumir eru enn fremur á þeirri skoðun að allar virkjanir hafi leitt af sér jákvæða hluti fyrir ferðaþjónustuna. Þeir sem ekki búa á svæðinu benda aftur á móti á að með auknum framkvæmdum og uppbyggingu verði ferðamenn að sækja stöðugt lengra frá höfuðborgarsvæðinu til að upplifa hálendið.

Þegar litið er á ákveðna áhrifaþætti framkvæmdanna, þá eru svo til allir viðmælendur (93%) á þeirri skoðun að aukin vegagerð sé jákvæð fyrir ferðaþjónustu svæðisins. Menn sjá í því sambandi fyrir sér bætt og öruggara aðgengi að svæðinu. Nokkrir (7%) telja þó að aukið aðgengi muni skerða aðdráttarafl svæðisins. Rúmlega helmingur viðmælenda (53%) telur hins vegar að bæði mannvirkin og línur sem þeim fylgja muni hafa neikvæð áhrif á ímynd svæðisins og vill að línur verði lagðar í jörðu. Margir (33%) álíta þó að sjónræn áhrif línanna verði ekki mikil þar sem línur eru þegar fyrir á svæðinu, og álíka margir (40%) telja að fyrirhuguð mannvirki komi ekki til með að sjást mikið og að sjónræn áhrif þeirra verði þannig ekki afgerandi. Hvað varðar stækkun Hagavatns og breytingar þess í uppistöðulón telur tæpur helmingur

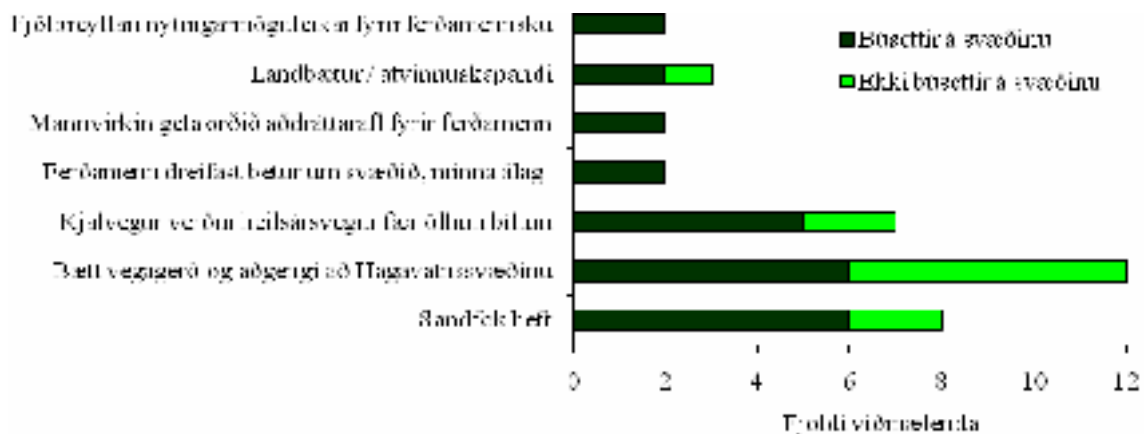
viðmælenda (45%) slíka stækkun jákvæða á þeirri forsendu að stækkun vatnsins hefti sandfok sem sé að þeirra mati nauðsynlegt eigi ferðaþjónusta að geta þrífist í uppsveitunum. Menn benda jafnframt á í þessu sambandi að jökullónið hafi áður fyrir verið álíka stórt og áætlað virkjanalón. Jafn margir (45%) telja hins vegar sandfok ekki vera það stórt vandamál að það réttlæti slíkt inngríp sem virkjun sé, og benda á að það sé ekki nægjanlega sannað að stækkun lónsins komi til með að hefta sandfok á svæðinu. Umrót á framkvæmdartíma telur meiri hluti (69%) viðmælenda vera neikvætt. Þeir benda á aukna umferð, röskun á hálendiskyrriðinni og að stórframkvæmdir og óspillt náttúra fari aldrei saman. Aðrir (31%) benda hins vegar á að efnahagslegur ávinningur á framkvæmdatíma sé jákvæður fyrir ferðaþjónustu. Viðhorf viðmælenda til ofangreindra áhrifaþátta fyrirhugaðrar framkvæmdar eru dregin saman í töflu 5.

Verði ekki af virkjunarframkvæmdum telja viðmælendur almennt að vegir og slóðar á svæðinu haldist óbreyttir og að það muni áfram koma í hlut ferðaþjónustunnar að viðhalda þeim. Nokkrir telja núverandi aðgengi vera gott fyrir þann hóp sem nú sækir á svæðið og það að þurfa að hafa fyrir því að komast á staðinn sé hluti af aðdráttarafli svæðisins.

Viðmælendur voru enn fremur spurðir hverja þeir teldu vera helstu ávinninga af uppbyggingu virkjunar á svæðinu, og að sama skapi voru þeir spurðir um það hverju ferðaþjónustan tapaði ef af framkvæmdum yrði (myndir 10 og 11). Bæði heimamenn og þeir sem búsettir eru utan svæðisins telja að meginávinningur framkvæmdanna fyrir ferðaþjónustu og útivist yrði bættir vegir og bætt aðgengi að svæðinu. Að öðru leyti sjá heimamenn mun meiri ávinninga í fyrirhugaðri framkvæmd en þeir sem ekki búa á svæðinu. Samhliða bættum vegum ber þar hæst hefting sandfoks og uppbygging Kjalvegur sem .heilsársvegur. Sem ávinning framkvæmdanna sjá viðmælendur einnig fyrir sér meiri dreifingu ferðamanna um allt svæðið, að fjölbreyttari hópar myndu sækja á Hagavatnssvæðið og atvinnusköpun á meðan á framkvæmdum stendur (mynd 10).

Tafla 5: Viðhorf viðmælenda til framkvæmdar.

Áhrifapættir framkvæmdar	Jákvætt	Neikvætt	Hvorki/né
Línur	33% (3/9) <i>Munu ekki hafa mikil áhrif þar sem línur eru fyrir. Þarf að leggja þær m.t.t. umhverfis, en verður ekki raunverulegt vandamál.</i>	56% (5/9) <i>Valda sjónrænni truflun, mikilvægt að þær verði settar í jörðu.</i>	11% (1/9) <i>Einhvers staðar verða þær að vera.</i>
Vegagerð - aðgengi	80% (12/15) <i>Munu verða bættir ef til framkvæmdar kemur. Aðgengi verður betra og allt svæðið þ.a.l. öruggara. Bættir vegir mjög jákvætt, sérstaklega bættur Kjalvegur. Jákvætt að gera góðan veg upp að jökli, en ekki meira en það.</i>	7% (1/15) <i>Ekki jákvætt að byggja nýja vegi á hálendinu, með því hverfur aðdráttaraflíð</i>	13% (2/15) <i>Aðgengi verður líklega bætt, en hver nennir að skoða stíflu? Bættar samgöngur eru jákvæðar en bætt aðgengi ekki</i>
Mannvirki	40% (6/15) <i>Trufla ekki. Koma ekki til með að sjást. Mannvirki laða að, hluti af þróun.</i>	53% (8/15) <i>Skemma óbyggðartilfinninguna. Munu skemma allar náttúruperlur sem eru þarna á svæðinu. Ferðamenn eru ekki að leita að mannvirkjum á svæði sem þessu. Fremur neikvætt nema þau verði að mestu falin.</i>	7% (1/15) <i>Gæti orðið aðdráttarafl til lengri tíma, en stíflustæði yrðu samt mikil sjónmengun á Hagavatns-svæðinu.</i>
Uppistöðulón	45% (5/11) <i>Stækkun lónsins mun hefta viðvarandi sandfok, sem er jákvætt fyrir ferðaþjónustuna. Lónið var svipað stórt áður.</i>	45% (5/11) <i>Sandfok ekki nægilegt vandamál til að það réttlæti virkjun. Ekki sannað að stækkun lóns muni hefta sandfokið.</i>	10% (1/11) <i>Sandfok vandamál en uppistöðulón ekki trygg lausn á því.</i>
Röskun á framkvæmda-tíma	31% (4/13) <i>Hluti af þróuninni. Efnahagslega hliðin af því er sterk fyrir ferðaþjónustu. Ekki neikvætt fyrir ferðir. Sjálfsagt að fari tími í það, hefur ekki áhrif til frambúðar.</i>	69% (9/13) <i>Áhrif til frambúðar. Truflar hálendiskyrrðina og verður hugsanlega sjónmengun. Stórframkvæmdir og óspillt náttúra fara aldrei saman. Umrót og meiri umferð.</i>	0% (0/13)

Mynd 10: Helstu ávinningar framkvæmda við Hagavatn að mati viðmælenda.

Björn Sigurðsson í Úthlíð er á þeirri skoðun að eina leiðin til að ferðaþjónustan geti þrífist á svæðinu sé að aðgengi verði bætt og sandfok heft. Jón H. Njarðarson á Hótel Gullfossi telur núverandi ástand Kjalvegar vera óviðunandi og nefnir að upplifun ferðamanna af honum sé oft neikvæð. Hann finnur fyrir töluverðri aukningu í viðskiptum um leið og Kjalvegur opnar á vorin, og segir „Að opna veginn yfir Kjöl er á við að fá álver“. Uppbyggður heilsársvegur yfir Kjöl telur hann að myndi þannig tryggja betur rekstrargrundvöll hans. Ólöf Einarsdóttir hjá Afþreyingafélaginu tekur í sama streng um mikilvægi bætts Kjalvegar. Afþreyingafélagið starfar aðallega í Skálpanesi og gengur þjónusta þeirra meðal annars út á að flytja kúna sem ekki komast á eigin bílum frá Gullfosskaffi að Skálpanesi. Vegna slæms ástands vegarins hefur fyrirtækið sjálft staðið að lagfæringum á sunnanverðum Kjalvegi sem og á vegi F336 sem liggur frá Kjalvegi í Skálpanes, auk þess sem Ólöf segir að fyrirtækið sé stöðugt að hjálpa fólki sem festir bíla sína á leiðinni í Skálpanes. Uppbyggður heilsársvegur á Kili segir Ólöf að myndi því bæta og efla rekstrargrundvöll fyrirtækisins töluvert. Þróunin sem hún vill sjá er að „fólk geti komist alla leið, vegunum haldið opnum fyrir alla ferðaþjónustu svo að það sé hægt að nálgast þennan jökul sem er í alfaraleið og svona nálægt Gullfossi og Geysi þar sem allir ferðamenn fara. Það er til nóg af jökulum sem hægt er að ganga á. Fólk er að að leita eftir betra aðgengi“. Jón á Hótel Gullfossi er á þeirri skoðun að ferðamenn vilja mannvert umhverfi. Hann segir menn vera „að leita að landslagi, en það þarf mannvirki til að fólk geti komist að því. ... Fólk skilur það að það þurfi að leggja vegi og byggja hús, það er partur af því að vera þjóð og að vera á einhverjum stað. Fólk sækir þangað sem

aðrir fara, þangað sem straumurinn liggur. Mannvirki laða líka fólk að, það er bara þannig. ... Þetta mun styrkja ferðþjónustuna töluvert“.

Megintap svæðisins fyrir ferðþjónustu og útivist, ef af virkjunarframkvæmdum við Hagavatn yrði, telja flestir vera breytingar á ásýnd lands vegna mannvirkjagerðar og breytinga á vatnsborði Hagavatns sem veldur meðal annars því að Nýifoss hverfur. Viðmælendur telja einnig að framkvæmdirnar geti skert nýtingarmöguleika svæðisins til framtíðar, sem og að sandfok verði áfram óheft þrátt fyrir framkvæmdir. Núverandi aðstaða sem byggð hefur verið fyrir göngufólk yrði mögulega vannýtt og Hagavatnssvæðið myndi að öllum líkindum missa það aðdráttarafl sem svæðið nú býr yfir (mynd 11).

Mynd 11: Helsta tap svæðisins fyrir ferðþjónustu og útivist vegna virkjunarframkvæmda.

Margir nefna eftirsjá af fossinum og svæðinu umhverfis hann sem talið er vera einstakur vettvangur til að skoða síbreytileika náttúrunnar. Aðalheiður á Kjóstöðum segir fossinn vera geymt leyndarmál, að hann sé einstaklega fallegur en hins vegar telur hún að þeir séu mjög fáir sem fái að njóta hans. Ólíkt samsveitungum sínum álitur Svavar Njarðarson í Gullfosskaffi hugmyndina um virkjun við Hagavatn vera tap fyrir ferðþjónustu á svæðinu. Hann bendir á að sögunni samkvæmt sé það óhugsandi að virkjað verði einhvers staðar í nágrenni Gullfoss þar sem að barist hafi verið mjög hart gegn því að virkja Gullfoss á sínum tíma. Hann telur Gullfoss svæðið þannig vera tákni fyrir virkjanalaust svæði. „Þessir draumar um að virkja á þessu

svæði það hugnast mér ekki sem ferðaþjónustuaðila. Ég sé enga samleið með þessu, við fyrstu athugun. Það er útilokað fyrir mig sem Brattholtsmann að vera með virkjunum á þessu svæði“. Jón G. Snæland hjá Ferðaklúbbnum 4x4 tekur enn harðar í árina og segir svæðið vera það lítið að það þoli ekki uppbyggðar stíflur, línur og vegi. Með slíkri uppbyggingu „er þetta svæði í mínum huga ónýtt“.

5.2 ÁÐUR BIRTAR ATHUGASEMDIR VIÐMÆLENDNA

Á kynningartíma frummatsskýrslu um umhverfisáhrif vegna stækkunar Hagavatns til að minnka sandfok af svæðinu (Landgræðsla ríkisins, 1996) sendu bæði Ferðafélag Íslands og Ís ferðaþjónusta (þá Addís hf) opinberar athugasemdir. Eins og fram kemur í inngangi féllst skipulagsstjóri á framkvæmdina með skilyrðum en ári síðar var sá úrskurður skipulagsstjóra felldur úr gildi meðal annars þar sem engin athugun hafi verið gerð um samspil framkvæmdarinnar og ferðamennsku, en athugasemdir þess efnis bárust meðal annars frá ofangreindum aðilum. Viðmælendur FÍ og ferðaþjónustunnar Ís eru ennþá sömu skoðunar og þeir voru fyrir um áratug og standa með sínum fyrri athugasemdum. Afstaða þeirra til fyrirhugaðra framkvæmda er því skýr. Innsendar athugasemdir þeirra við frummatsskýrslu Landgræðslunnar (1996) eru reifaðar hér að neðan.

Arngrímur Hermannsson þáverandi framkvæmdarstjóri Addís hf gerir athugasemd við það að í frummatsskýrslunni sé ekki gert nægilega grein fyrir tilgangi og markmiði framkvæmdanna og væntanlegs árangurs þeirra. Hann segir stóran hluta þess lands sem fara eigi undir vatn vera blautar jökuleyrar eða jökulleðja sem sé efni sem ekki svo auðveldlega fjúki. Jafnframt bendir hann á að ekki hafi verið fjallað um hugsanlegar breytingar á meðalhita á svæðinu í kjölfar stækkunar vatnsins og möguleg áhrif slíkra breytinga á stærð jökla, sandfok og afkomu gróðurs á svæðinu. Enn fremur, að ekki hafi verið sýnt fram á að Hagafellsjökull skríði ekki fram á næstu árum eða áratugum og leggi væntanlega stíflu í rúst. Arngrímur gagnrýnir auk þess að í skýrslunni sé ekkert fjallað um ferðamenn eða ferðaþjónustu og það aðdráttarafl sem Nýifoss og Farið hefur fyrir ferðamenn. Hann bendir á að örar breytingar á landslagi sem þar eigi sér stað séu á fáum stöðum skýrari og meira áberandi, og því telji hann það vera mikla skammsýni fyrir ferðaþjónustuna að hefja mannvirkjagerð á þessu

svæði þar sem landbreytingar sem þessar séu aðdráttarafl sem á komandi árum muni vera kærkomin viðbót fyrir ferðamenn sem skoða Gullfoss og Geysi.

Ferðafélag Íslands gerir athugasemdir við frummatsskýrslu Landgræðslunnar byggðar á niðurstöðum umfjöllunar stjórnar félagsins á henni. Í þeim er meðal annars rakin saga félagsins við Hagavatn s.s. bygging sæluhússins árið 1942 og bygging göngubrúa yfir Farið sem ítrekað hafa farið vegna fróða. Í athugasemdum FÍ er því einnig lýst að félagið hafi unnið að því að kynna svæðið fyrir landsmönnum með umfjöllunum í árbókum sínum. FÍ lýsir jafnframt undrun sinni yfir því að ekki hafi verið leitað umsagnar félagsins vegna frummatssins og fyrirhugaðra framkvæmda. Í athugasemdunum segir enn fremur: „Stjórn Ferðafélags Íslands vill nota það tækifæri sem Skipulagsstofnun ríkisins hefur gefið til athugasemda, og mótmæla fyrirhuguðum framkvæmdum við Hagavatn í ljósi þess umhverfismats sem nú liggur fyrir“. Þá bendir félagið á að með framkvæmdum sé verið að grípa inn í merkilega myndunarsögu Hagavatns sem margir vísindamenn hafa gert skil. Ferðafélagið telur að í frummatinu sé ýmsum mikilvægum þáttum ekki gerð skil svo sem upplýsingum um áhrif á ferðamennsku og náttúruskoðun. Í athugasemdunum segir enn fremur:

Þau áhrif koma til með að verða töluverð. Aðkoma að vatninu mun gjörbreytast. Það er ekki tilviljun sem réði staðsetningu skála félagsins við Hagavatn. Þaðan er einstakt að ganga meðfram gljúfri Farsins þar sem áin fossar ... Við framkvæmdir mun áin hverfa. Ánni er fylgt að útfalli sínu og er sá staður einstakur þar sem útsýni opnast til jökulsins. Útfall vatnsins er einnig sérstakt og oft má sjá mikilfenglegt sjónarspil er ísjakar stífla útfallið. Verði fyrirhugaðar framkvæmdir að veruleika munu ferðamenn koma að stíflu á þessum stað. ... Leynifossgljúfur þar sem útfall Hagavatns rann á árunum 1929-39 er mikilfengleg náttúrusýn sem dregur til sín náttúruskoðendur. Við framkvæmdirnar mun þetta gljúfur verða útfall á nýjan leik sem takmarkar möguleika til skoðunar gljúfursins.

Ferðafélagið segir að lokum að verði umhverfismatið samþykkt sé nauðsynlegt að framkvæmdaraðili reisi göngubrú yfir nýtt útfall og að vatnsyfirborð verði ekki hærra en svo að gönguleiðin meðfram Brekknafjöllum og Fagradalsfjöllum haldist vel opin.

Varðandi ferðamennsku við Hagavatn barst Skipulagsstjóra einnig athugasemd frá Unni Svavarsdóttur jarðfræðingi og leiðsögumanni þar sem hún bendir meðal annars á að Hagavatn og nágrenni þess njóti stöðugt vaxandi vinsælda meðal leiðsögumanna og skipuleggjenda ferða fyrir erlenda ferðamenn. Hún nefnir að sífellt fleiri ferðamenn fara í jeppaferðir og stutt sé að fara að Hagavatni í hefðbundnum Gullfoss-Geysi hring þar sem ferðamönnum gæfist kostur á að horfa yfir Hagavatn að Langjökli frá hinu stórfenglega útfalli. Með því að stífla útfall vatnsins telur hún að sá staður verði eyðilagður.

Í svörum Landgræðslu ríkisins hvað varðar ferðamál segir meðal annars að ásýnd svæðisins við Hagavatn muni breytast við framkvæmdina. Hvort það hafi eingöngu neikvæð áhrif á ferðamennsku telur Landgræðslan erfitt að meta en nefnir að hugsanlega verði um að ræða breyttan markhóp ferðamanna sem áhuga hefur á að skoða svæðið eftir stækkun vatnsins. Í úrskurðarorðum Skipulagsstjóra ríkisins segir að fallist verði á fyrirhugaða stækkun Hagavatns eins og henni er lýst í frummatsskýrslu með þeim skilyrðum að: „Göngubrú verði sett á útfall Hagavatns ofan við Leynifoss. Staðsetning og gerð brúar verði í fullu samráði við Náttúruverndarráð“. Umhverfisráðherra felldi hins vegar úrskurð skipulagsstjóra úr gildi árið 1997 og úrskurðaði að stækkun Hagavatns skyldi fara í ítarlegra umhverfismat. Landgræðslan ákvað að fresta málinu um óákveðinn tíma þar sem ljóst þótti að slíkt mat yrði hvort tveggja umfangsmikið og dýrt (Sveinn Runólfsson landgræðslustjóri, munnl. uppl. 31.03.08).

6 NIÐURSTÖÐUR OG ÁLYKTANIR

6.1 GILDI SVÆÐISINS UMHVERFIS HAGAVATN FYRIR FERÐAMENNSKU

Mikilvægi ferðaþjónustu sem atvinnuvegs hefur aukist mikið í uppsveitum Árnassýslu síðastliðinn áratug og eykst enn. Allir viðmælendur þessarar könnunar eru sammála um það að telja stöðu ferðaþjónustu í dag vera góða og framtíð ferðaþjónustu á svæðinu bjarta. Megintilgangur ferðamanna með heimsókn sinni í uppsveitir Árnassýslu er að áliti viðmælenda að njóta íslenskrar náttúru. Flestir ferðamenn koma á svæðið til að sjá Gullfoss og Geysi, og telja allir viðmælendur ferðamenn vera mjög ánægðar með heimsókn sína í uppsveitirnar. Þeir ferðamenn sem hafa meiri tíma á svæðinu vilja almennt komast upp að jökli eða fara yfir Kjöl. Nokkrir ferðaþjónustuaðilar telja að farið sé að örla á of miklu álagi ferðamanna á vinsælustu stöðunum, og álíta að aukin dreifing ferðamanna um svæðið myndi létta á álaginu á þessum stöðum og þannig verða hvort tveggja ferðaþjónustunni og náttúrunni til góða.

Svæðið sunnan Langjökuls er að mati flestra viðmælenda mikilvægt fyrir ferðaþjónustu uppsveita Árnassýslu. Þeir segja svæðið búa yfir verðmætum náttúruperlum, að fjölbreytni í landslagi sé óvíða meiri og að tiltölulega auðvelt sé að komast þar að jökli. Svæðið sé þannig mikilvægt aðdráttarafl uppsveita Árnassýslu sem heildar. Núverandi nýting svæðisins umhverfis Hagavatn fyrir ferðamennsku felst fyrst og fremst í náttúruupplifun þeirra er svæðið sækja. Innviðir á svæðinu eru fáir og fábrotinir, og núverandi aðgengi takmarkar að einhverju leyti fjölda ferðamanna á svæðinu. Álag ferðamanna á land er að sama skapi ekki mikið. Svæðið dregur þannig til sín ferðamenn sem sækjast eftir víðernisupplifun samkvæmt skala afþreyingarrófsins.

Legu svæðisins umhverfis Hagavatn á jaðri byggðar og hálendis skapar því sérstöðu. Víðernisásýnd svæðisins ásamt stuttri fjarlægð frá höfuðborgarsvæðinu og stærsta alþjóðaflugvelli landsins eykur auk þess gildi svæðisins hvað varðar ferðamennsku. Það er þannig tiltölulega stutt og auðvelt að komast úr byggð í uppsveitum Árnassýslu í upplifun óbyggða hálendisins sunnan við Langjökul. Það er mikilvæg auðlind á tímum þegar ferðamenn gefa sér stöðugt styttri tíma til ferðalaga. Núverandi

ferðamennska Hagavatnssvæðisins byggir fyrst og fremst á þessari sérstöðu, svæðið laðar til sín ferðamenn sem vilja njóta stórbrotinnar náttúru, jarðsögu, útiveru og ævintýra í lítt snortinni náttúru.

6.2 HAGAVATNSVIRKJUN – ÁVINNINGUR OG TAP AÐ MATI VIÐMÆLENDNA

Rúmlega helmingur viðmælenda er hlynntur hugmyndum um fyrirhugaða framkvæmd og tæplega helmingur er andvígur slíkum hugmyndum. Afgerandi munur er hins vegar á viðhorfum viðmælenda eftir búsetu, alls 75% heimamanna er hlynntur uppbyggingu virkjunar við Hagavatn en 70% þeirra sem ekki búa á svæðinu er andvígur slíkri uppbyggingu. Þeir sem eru búsettir á svæðinu sjá þannig fleiri kosti við fyrirhugaðar framkvæmdir en þeir sem hafa höfuðstöðvar starfsemi sinnar annars staðar. Flestir heimamenn sjá í framkvæmdunum aukin atvinnutækifæri, auknar tekjur og styrkingu byggðar á svæðinu. Þeir eygja einnig von um að framkvæmdirnar munu stórlega minnka sandfok frá Hagavatnssvæðinu sem sumir þeirra telja forsendu þess að unnt sé að stunda áframhaldandi ferðaþjónustu efst í uppsveitum Árnassýslu. Vonir manna eru þó fyrst og fremst bundnar við að framkvæmdunum fylgi bættir vegir og bætt aðgengi sem og öryggi bæði fyrir ferðamenn og ferðaþjónustuaðila. Mennta binda mestar vonir við uppbyggingu Kjalvegjar sem heilsársvegjar, og margir virðast sjá í fyrirhuguðum framkvæmdunum Orkuveitunnar við Hagavatn beint orsakasamband á milli þeirra og uppbyggingu Kjalvegjar.

Þeir ferðaþjónustuaðilar sem nýta svæðið fyrir sína ferðaþjónustu en búa ekki á svæðinu telja flestir að aðdráttarafli svæðisins liggja að miklu leyti í þeirri kyrrð og víðernisupplifun sem svæðið býður upp á. Benda margir á að með auknum framkvæmdum og uppbyggingu verði ferðamenn að sækja stöðugt lengra frá höfuðborgarsvæðinu til að komast í þessa upplifun. Þeir nefna einnig að það að hafa fyrir því að komast á staðinn sé hluti af aðdráttaraflinu. Hvað varðar heftingu sandfoks bendir um helmingur viðmælenda á að það sé ekki nægjanlega sannað að stækkun lónsins komi til með að hefta sandfok á svæðinu, þannig að það eitt geti að þeirra mati ekki réttlætt virkjun á svæðinu. Meiri hluti viðmælenda telur að mannvirkni ásamt línunum sem þeim fylgja muni hafa neikvæð áhrif á ímynd svæðisins. Aðrir benda á að línur séu þegar fyrir á svæðinu og telja að sjónræn áhrif annarra mannvirkjana verði ekki mikil. Viðhorf viðmælenda til fyrirhugaðra framkvæmda

eru þannig blandin, og er sterkt samband á milli búsetu viðmælenda og viðhorfa til framkvæmda.

Bæði heimamenn og þeir sem búsettir eru utan svæðisins telja að meginávinningur framkvæmdanna fyrir ferðaþjónustu og útivist vera bættir vegir og bætt aðgengi að Hagavatnssvæðinu, ásamt meiri dreifingu ferðamanna um uppsveitirnar. Samhliða bættum vegum telja flestir heimamenn auk þess ávinning felast í mögulegri heftingu sandfoks, uppbyggingu Kjalvegjar sem heilsársvegjar, aukinni atvinnusköpun á meðan á framkvæmdum stendur og að fjölbreyttari hópar myndu sækja á svæðið. Meginþap svæðisins fyrir ferðaþjónustu og útivist, yrði af virkjunarframkvæmdum við Hagavatn, telja hins vegar flestir viðmælendur vera breytingar á ásýnd lands þar sem náttúrulegt umhverfi vikur fyrir manngerðu. Breytingar á vatnsborði Hagavatns munu til dæmis valda því að Nýifoss hverfur ásamt öllu svæðinu umhverfis hann sem af vísindamönnum er talið vera einstakur vettvangur til að skoða síbreytileika náttúrunnar. Viðmælendur telja einnig margir að framkvæmdirnar geti skert nýtingarmöguleika svæðisins til framtíðar, sem og að sandfok verði áfram óheft þrátt fyrir framkvæmdir. Núverandi aðstaða sem byggð hefur verið fyrir gönguferðamenn yrði mögulega vannýtt og Hagavatnssvæðið myndi að öllum líkindum missa það aðdráttarafl sem svæðið nú býr yfir.

6.3 FRAMTÍÐARGILDISMAT

Svo til allir viðmælendur eru á þeirri skoðun að aðdráttarafl hálendisins eigi eftir að aukast mikið í framtíðinni. Auk stórbrotinnar náttúru liggur meginádráttarafl hálendisins að margra mati í ósnertri náttúru, víðáttu, fámenni og kyrrðinni sem þar ríkir. Reynslan hefur sýnt að ferðamannastaðir hafi hins vegar tilhneigingu að þróast í takt við ferðamennskuna, frá því að vera uppgötvaðir af ferðmönnum sem sækja í upplifun friðar og fábrotinna innviða, í að verða vinsælir með tilheyrandi uppbyggingu innviða til að svara aukinni eftirspurn, og enda margir sem fjöldaferðamenskustaðir með hnignandi eftirspurn (Butler, 1980). Aukið aðgengi og uppbygging á Hagavatnssvæðinu kemur til með að breyta þeirri ferðamennsku sem nú er á svæðinu, og að öllum líkindum færa svæðið til á skala afþreyingarrófsins (sjá töflu 1). Það er því mikilvægt að hagsmunaaðilar svæðisins vinni saman að mótun heildarstefnu ferðamennsku á öllu svæðinu og sammælist um hvernig ferðamennsku

þeir vilja sjá þróast á svæðinu sunnan Langjökuls sem og í uppsveitum Árnessýslu á komandi árum, þar sem erfitt getur reynst að snúa þróun ferðamannaáða við.

Niðurstöður þessarar könnunar sýna að ferðaþjónustuaðilar á svæðinu hafa mismunandi viðhorf og væntingar til fyrirhugaðrar framkvæmdar og að þeir tefla fram ýmsum rökum bæði með og á móti fyrirhugaðri framkvæmd. Það er mikilvægt að koma á móts við hagsmunaaðila eftir því sem kostur er og auka þannig ávinning framkvæmdar og minnka tap. Anna Dóra Sæþórsdóttir (1998) bendir á að virkjanir geta og hafa stuðlað að ýmis konar nýjum tækifærum á sviði ferðaþjónustu hér á landi, sem og að stuðla að dreifingu ferðamanna. Hún bendir jafnframt á að þótt hluti umhverfis skaðist af virkjunarframkvæmdum kunna ný sóknarfæri að skapast. Framtíðargildismat viðmælenda þessarar rannsóknar ræðst af mismunandi viðhorfi þeirra og væntingum til Hagavatnssvæðisins. Með ákveðinni skipulagningu og stjórnun er mögulega unnt að koma á móts við væntingar þeirra að miklu leyti þótt þær virðast mótsagnakenndar, þ.e. annars vegar aukið og bætt aðgengi að Hagavatnssvæðinu og hins vegar viðhald þeirrar friðsældar og víðernisupplifunar sem svæðið býður upp á í dag. Til þess er mikilvægt að skoða Hagavatnssvæðið sem hluta af stærri heild og byggja stefnumótun og skipulag ferðamennsku í samræmi við þá afþreyingarmöguleika sem uppsveitir Árnessýslu hafa upp á að bjóða.

HEIMILDIR

- Anna Dóra Sæþórsdóttir 2006: 'Skipulag náttúruferðamennsku með hliðsjón af viðhorfum ferðamanna' *Landabréfið* 22(1), 3-20.
- Anna Dóra Sæþórsdóttir 1998: *Áhrif virkjana norðan Vatnajökuls á ferðamennsku*. Reykjavík: Iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti og Landsvirkjun.
- Anna Dóra Sæþórsdóttir, Rannveig Ólafsdóttir og Rögnvaldur Ólafsson 2007: *Ferðamennska við Laka*. Höfn í Hornafirði: Háskólastríð í Hornafirði (Rit Háskólastríðsins á Hornafirði nr. 5)
- Butler, R.W. 1980: 'The concept of a tourism area cycle of evolution: implication for management of resources' *Canadian Geographer* 14, 5-12.
- Esterberg, K.G. 2001: *Qualitative Methods in Social Research*. Boston: McGraw-Hill.
- Guttormur Sigbjarnarson 1967: 'The Changing Level of Hagavatn and Glacial Recession in this Century' *Jökull* 17, 263-279.
- Hagstofa Íslands 2007: *Allar tegundir gististaða: Gistinætur, gestakomur og meðaldvalarlengd, 2000 – 2006*. www.hagstofa.is. Skoðað 17. nóv. 2007.
- Landgræðsla ríkisins 1996: *Stækkun Hagavatns (Stöðvun sandfoks). Mat á umhverfisáhrifum, frumathugun*. Reykjavík: Verkfræðistofa Sigurðar Thoroddsen (verk nr: 93.380).
- McCool, S.F., Clark, R.N. og Stankey, G.H. 2007: 'An assessment of frameworks useful for public land recreation planning' *Gen. Tech Rep. PNW-GTR-705*. Portland OR: U.S. Department of agriculture, Pacific Northwest research station.
- Rögnvaldur Guðmundsson 2003: *Gæði og Gestrisni - stefnumótun og aðgerðir í ferðamálaum í uppsveitum Árnessýslu 2004-2008*. Reykjavík: Rannsóknir og Ráðgjöf Ferðapjónustunnar.
- Samgönguráðuneytið 2007: *Ferðamálaráð andvígt heilsársvegi um Kjöl*. www.samgonguraduneyti.is/frettir/nr/1144. Skoðað 20. febrúar 2008.
- Skipulagsstofnun 1996: *Mat á umhverfisáhrifum samkvæmt lögum nr. 63/1993 vegna stækkunar Hagavatns. Niðurstöður frumathugunar og úrskurður skipulagsstjóra ríkisins*.
www.skipulag.is/focal/webguard.nsf/key2/sasn6l6jmq.html/
\$File/MAT86.PDF
- Uppsveitir Árnessýslu 2007: *Ferðamannabæklingur. 17. útg.* Bláskógabyggð, Grímsnes- og Grafningshreppur, Hrunamannahreppur og Skeiða- og Gnúpverjahreppur.

Theódór Theódórsson 1980: 'Hagafellsjökklar taka á rás' *Jökull* 30, 75-77.

Þorbergur Þorbergsson og Hörður Svavarsson 1985: *Hagavatnsvirkjun, forathugun*.
Reykjavík: Orkustofnun. (Skýrsla: OS-85115/VOD-24 B)

VIÐAUKI I

**LEGA FYRIRHUGAÐS UPPISTÖÐULÓNS VEGNA
HAGAVATNSVIRKJUNAR – YFIRLITSMYND VEGNA
RANNSÓKNALEYFIS. © VGK-HÖNNUN**

VIÐAUKI II
VIÐTALSRAMMI

Viðtalsrammi vegna áhrifa Hagavatnsvirkjunar

Nafn / Fyrirtæki / Félag:

Dags:

Núverandi starfsemi

Getur þú lýst starfsemi þinni eins og hún er í dag?

Hvernig er staða ferðamennsku í uppsveitum Árnassýslu í dag? – hvernig myndir þú lýsa þeim fjölda ferðamanna sem hingað koma? Er hann mátulegur eða of mikill?

Hvaða áhrif hefur umfang og/eða einkenni ferðamennsku á starfsemi þína?

Hvað finnst þér um aðgengi ferðamanna á svæðið sunnan Langjökuls?

Núverandi aðdráttarafl svæðisins

Hvert telur þú vera helsta aðdráttarafl svæðisins fyrir ferðamenn?

Hvaða gildi hefur svæðið í kringum Hagavatn sérstaklega fyrir þína starfsemi og fyrir ferðamennsku á svæðinu?

Framtíðaráform og væntingar

Hvað væntingar hefur þú til framtíðar ferðamennsku á svæðinu sem þú starfar á?

Hvernig skynjar þú væntingar ferðamanna til aðgengis á svæðinu?

Núllkostur

Ef engar framkvæmdir væru gerðar á svæðinu sunnan Langjökuls, hvaða þýðingu hefði það fyrir

- Framtíð ferðamennsku á svæðinu?
- Framtíð starfsemi þinnar?
- Það hvernig væntingum ferðamanna er mætt?

Viðhorf til framkvæmdar

Hefur þú kynnt þér hugmyndir um fyrirhugaðar framkvæmdir við Hagavatn?

Hver er skoðun þín á að þar verði byggð vatnsaflsvirkjun?

Hvernig myndir þú lýsa áhrifum slíkrar framkvæmdar á:

- Upplifun ferðamanna á svæðinu?
- Aðgengi ferðamanna á svæðinu?
- Væntingar ferðamanna til svæðisins sem ferðamannastaðar?

VIÐAUKI III

NÚVERANDI AÐDRÁTTARAFL OG GILDI SVÆÐISINS AÐ MATI VIÐMÆLENDNA

Núverandi aðdráttarafl og gildi svæðisins að mati viðmælenda

	Úthlífó	Efsti - Dalur	Hótel Gullfoss	Gullfosskaffi	Kjarnholt
Hvernig gestir	Mest íslendingar í bústaði, norðurlandabúar áberandi	Mest erlendir ferðamenn að skoða náttúru	Blandað, hópar af svæðinu í mat og ferðamenn sem vilja skoða Gullfoss og Geysi	Mest erlendir ferðamenn	
Upplýsingar sem ferðamenn spyrja um	Bendir á skipulagðar ferðir uppá Hálendi eða hvaða leiðir fólk getur farið sjálf.	hræðsla við að benda fólk á að fara á eigin vegum á afreitur, flestir sækja aðdráttarafl á láglendi.	Ekki mikið.	Mikið spurt um ástand vega og aðstæður til að komast inn að jökli eða yfir Kjöl. Erfitt að segja fólk til. Bent á að kaupa ferðir með leiðsögn.	
Hvaða tímabil	Óþið allt árið	Mestmegnis á sumrin	Óþið allt árið	Óþið allt árið	
Mikilvægi áhrifasvæðis Hagavatns	Þekking á svæðinu mikil. Það er mikilvægt sem leið að hálendinu	Það er alltaf einhverjir gestir sem spyrja um það svæði, fólk á eigin vegum og oft á litlum bílum	Svæðið er vannýtt og þjónar ekki 99% ferðamanna sem vilja komast þangað á bílaleigubílum. Mikilvægt fyrir göngumenn og hestamenn.	Mjög mikilvægt fyrir ferðamenn sem eru á leið að jökli eða uppá hálendið.	Svæðið nýttist vel sem skoðunarstöður fyrir ferðamenn.
Sandflok	Neikvæð áhrif fyrir ferðþjónustu og útvist. Mikil eyðilegging af því í byggingum og eignum. Mikil þekking á öðrum tilraunum til uppgræðslu.	Moldartrókur skemmir mikið fyrir. Mikilvægt að hefta það. Það gengur ekki að græða upp.	Þarf að hefta. Uppgræðsla virkar ekki.	Ekki mikið vandamál	Vandamál, þarf að hefta.
Vegur	Ágætir þeir sem eru til staðar	Þekkir vel. Ekki í góðu standi, sérstaklega Kjalvegur.	Þeir sem eru til staðar eru ekki nógu góðir.	Vegur upp að jökli og Kjalvegur ekki nógu góðir	Þarf að bæta
Línur	Mikilvægt að hafa línuveginn, annars engar athugas.		Fólk er vant því að sjá línur.	Trúla upplifun einhverra.	
Ánægja ferðamanna	Mikil ef ventingum mætt í þjónustu.	Mikil	Mikil	Mikil	Mikil
Væntingar ferðamanna	Miklar til þjónustu og velútþunum bústöðum. Margir vilja komast uppá hálendi eða upp að jökli á bíl	Þeir vilja betri vegi að flestum stöðum.	Að komast að flestum stöðum á bílaleigubíl.	Uppfylltar, „fólk er agnófa, svæðið er það öflugt“	uppfylltar
Fjöldi ferðamanna	Alls ekki of mikill, hægt að hleypa mun fleiri á hálendið!	Of mikill á Geysi t.d.	Ekki of mikill.	Ekki of mikill, hægt að taka á móti mun meira ef vel skipulagt.	Ekki of mikill, alls ekki of lítil.
Aðdráttarafl og ástæður fyrir vinsældum svæðisins	Gullfoss og Geysir, stutt í hálendið og jökullinn	Gullfoss, Geysir, sögufrægir staðir. Kjölur og Hagavatn fyrir vissan hóp	Gullfoss, Geysir og Kjölur	Gullfoss, náttúran, lykilkunnar á leið upp að Langjökli og á hálendið.	Allr helstu perlor landsins á svæðinu.
Aðgangi fyrir ferðamenn	Gott að vinsældustu stöðunum en mætti vera betra að fleiri stöðum.	Ekki nógu gott t.d. á Kjalvegi og að Hagavatni.	Ekki nógu gott fyrir meirihluta ferðamanna sem eru litlum bílaleigubílum	Ekki nógu öruggt til að komast upp að jökli t.d.	Þarf að bæta
Aðgangi fyrir heimamenn og ferðþjónustuaðila	Þarf meiri leiðsögn og aðgangi fyrir þá þjónustuaðila.	Ekki nógu gott t.d. til að smala.	Minnkandi áhrif á viðskipti að Kjalvegur opnar seint. Ástand Kjalvegur mikilvægt fyrir þá sem ferja ferðamenn í Skálpanes.	Þarf að vera betri t.d. fyrir leiðsögumenn.	Þarf að bæta
Staða ferðþjónustu almennt á svæðinu	Góð, en vantar meiri þjónustu og meiri upplýsingar.	Mjög góð en vantar stefnumótun ef fjölgun ferðamanna verður veruleg.	Góð, alltaf smá aukning, en háð aðgerðum sem þarf að gera í framtíðinni.	Mjög góð miðað við fjölda ferðamanna í dag.	Góð almennt, en erfið atvinnugrein fyrir þá sem starfa við hana.

	Kjóstaðir	Geysir Center	Miðdalur	Ferðafélag Íslands	Afþreyingafélagið
Hvernig gestir	Útlendingar sem Íslendingar.	Blandað	blandað	Göngufolk, aðallega félagsmenn, en göngumenn á eigin vegum fara þeirra leiðir líka.	Aðallega útlendingar, kvataferðir
Upplýsingar sem ferðamenn spyrja um					
Hvaða tímabil	Óþið allt árið, mest að gera á vorin og haustin	Eiginleg upplýsingamiðstöð fyrir hálendið Óþið allt árið	Mikil vetrarferðamennska á svæðinu sunnan Langjökuls.	Ferðir í gangi allt árið og skálar nýttir allt árið.	Hvernig á að komast leiðar sinnar. Ferðir í gangi allt árið.
Mikilvægi áhrifasvæðis Hagavatns	Lýkilsvæði fyrir þeirra ferðir í dag.	Mikill áhugi á að komast að jökli, Skálpanes og Jarlhettur.	Mikilvægt útivistarsvæði fyrir íslenska og erlenda ferðamenn	Mjög mikilvægt svæði. Miklar framkvæmdir við skála og brýr á svæðinu sem er mikið notað.	Farþegar keyra sandana línuveg og Haukadalsheiði. Ferið er einnig í Jarlhettur. Ekki bein áhrif á starfsemina.
Sandfök Vegir	Þarf að hefta í ágætis standi þannig sem þeir eru notaðir í dag, en ekki mjög öruggir.	Þarf að bæta helstu leiðir, Kjálveg og innað jökli.	Vandamál Í ágætis standi en það skaðar ekki að laga þá vegi sem eru vinsælir.	Ekki vandamál	Ágætir. Hafa sett mikinn pening í að halda við vegi F336 í Skálpanes, þarf að bæta helstu leiðir en halda sumum í 'off-road' ástandi.
Línur	Ljótur, skerða upplifun að einhverju leiti.	Einhversstaðar verða þær að vera	má gagnrýna línurnar en línuvegurinn er mikilvægur	Skerða upplifun að einhverju leiti.	Sjónmengun
Ánægja ferðamanna	Mikil	mikil	Mikil	mikil	Mikil
Væntingar ferðamanna	Að sjá náttúruna, auðvelt að uppfylla. Að fá virði þess sem það borgar, oftast uppfyllt.	Að komast allar sínar leiðir óhindrað á folksbíl.	Að komast að jöklinum og nýta svæðið til útivistar.	Að njóta náttúru og kyrðar á svæðinu, uppfyllt. Skálar á svæðinu uppfylla þörf fyrir áningastað. Önnur þjónusta skammt frá við Gullfoss og Geysi.	Að upplifa óspillta náttúru en einnig að komast sinnar leiðar á eigin bíl.
Fjöldi ferðamanna	mátulegur	Mátulegur, bara jákvætt	Mikill, en jákvætt	Mátulegur	
Aðdráttarafli og ástæður fyrir vinsældum svæðisins	Stutt í náttúruna, kyrrðin, jökullinn, sfbreytileg náttúran, góð þjónusta	Stutt í hálendið, jökullinn, Gullfoss, Geysir, Kjölur, Jarlhettur	Útivistarsvæðið sunnan Langjökuls og Hagavatns. Blönduð ferðamennska. Margir skálar á svæðinu.	Óbyggðþögn, stórhrikalegt landslag, sandar, grjót og steinar, brak í jöklinum, ár, vöð og vötn, örur breytingar í náttúru. Veðrið er oftast lígt þarna og fálleg fjöll að ganga	Að upplifa jökullinn
Aðgengi fyrir ferðamenn	Í lagi, en þarf meiri öryggi.	Ágætt eins og er	Ágætt eins og er	Ágætt eins og er	Ágætt
Aðgengi fyrir heimamenn og ferðaljóðustu-aðila	Í lagi	Mætti bæta	Ágætt eins og er	Ágætt eins og er	Ekki nógu gott
Staða ferðaljóðustu almennt á svæðinu	Góð	Mjög góð	Mjög góð	Góð	Góð.

	Útivist	Adís	Arctic Rafting	Íshestar	Ferðaklúbburinn 4x4
Hvernig gestir	Meðlimir í ferðafélaginu	Mestmegnis erlendir	Blandað	Blandað eftir ferðum, meirihluti erlendir ferðamenn	meðlimir
Upplýsingar sem ferðamenn spyrja um					
Hvaða tímabil	Ferðir í gangi allt árið, þó mest að sumri	Ferðir í gangi allt árið.	Ferðir í gangi allt árið.	Mestmegnis á sumrin.	Vill komast í snertingu við jökla.
Mikilvægi áhrifasvæðis Hagavatns	Nokkuð mikið nýtt til fjölbreyttra ferða.	Þekkir vel. Leiðin uppað Hagavatni notuð mjög mikið.	Ekki sérstaklega fyrir starfsemi en er aðráttarafl fyrir svæðið í heild.	Starfsstöð tilförlulega nálægt, ferð yfir Kjöl tilförlulega nálægt. Útsýni mikilvægt.	Nokkuð mikið. Ekki eins gott aðgengi að samberilegum svæðum vestan Langjökuls.
Sandflok Vegir		Þekkir vel til, vandamál		Vandamál	
		Góðir fyrir þá notkun sem er í dag.	Allir bílar eiga ekki að komast inná hálendið, en meitti beta vegi á vissum stöðum.	Ágætir sem til staðar eru.	Ágætir eins og þeir eru.
Línur		Ekki truflun, njóta góðs af línuvegi.		Truflun	Truflun
Ánægja ferðamanna	Mikil	Mikil		Mikil	
Væntingar ferðamanna	Að sjá fjölbreytta landmótunina.	Að sjá náttúruna og upplifa jökulinn	Að sjá fossa og jökla.	Að upplifa víðáttuna og gott útsýni.	að komast í snertingu við skriðjökla og jökullón í stutttri fjarlægð frá Rvík.
Fjöldi ferðamanna		Ekki of mikill	Alls ekki of mikill	Næstum of mikil umferð á syðri hluta Kjálvegjar.	
Aðdráttarafl og ástæður fyrir vinsældum svæðisins	Í hæfilegri fjarlægð frá Rvík. Stífeldar breytingar í umhverfinu vegna jökulsins.	Nálægð við Rvík., aðgengi gott, veðurfar gott, virkinn í náttúrunni, sérstaklega jakar sem renna úr Hagavatni með Farinu.	Gullfoss, Geysir, Skálpanes, Hagavatn	A Kjöl er góð Fjallasýn, víðáttan, mikil saga um ferðir forfætra á milli landhluta. Leiðin yfir Kjöl lítur spennandi út á korti.	Þarna er hvað stýðst frá Rvík að komast að jökli og hægt að komast á fólkshól.
Aðgengi fyrir ferðamenn	Hluti af aðdráttarflinu að hafa fyrir því að komast á staðinn.	Gott	Gott	Gott	Gott
Aðgengi fyrir heimamenn og ferðabjónustu-aðila	Áhugi fyrir samstarfi við heimamenn með merkingar.	Gott	Gott	Gott	Gott
Staða ferðabjónustu/aðstæður til útivistar almennt á svæðinu	Góðar	Góðar	Staðan er mjög sterk, flestir ferðamenn sem koma til landsins ferðast um þetta svæði.	Góð	Góð

VIÐAUKI IV

FRAMTÍDARSÝN OG VÆNTINGAR VIÐMÆLENDNA TIL SVÆÐISINS

Framtíðarsýn og væntingar viðmælenda til svæðisins

	Úthlið	Efsti-Dalur	Hótel Gullfoss	Gullfoss Kaffi
Framtíðaráhorf með framkvæmd	Sandfok heft með stækkun lóns, jákvæð áhrif	Þarf að stöðva jarðvegseyðingu, stækkun lóns er því mjög jákvæð, það er ekki sjónmengun af vatni	Jákvætt að hefta sandfok með stækkun lóns. Ekki verið að búa til þar sem lónið var stærra áður.	Ekki nægilegt vandamál til að það réttlæti virkjun. Ekki víst að lón heftu sandfokið.
Vegur	Vegagerð bætist, mjög jákvæð áhrif	Vegagerð bætist, vegur uppað Hagavatni og Kjálvegur, jákvæð áhrif	Framtíð hæð betri vegar yfir Kjöl, framkvæmd opnar fyrir möguleika um betri sangöngur	Bætur vegir væru góð áhrif fyrir ferðahjónustu, líklega með virkjun
Línur	Sjónmengun	Sjónmengun	Ekki mikil áhrif þar sem línur eru fyrir	
Mannvirki	Koma ekki til með að sjást, ekki vandamál	Mannvirki verða líklega þannig að ekki verði sjónmengun	Mannvirki laða að, hluti af þróun og bætur aðgengi.	Gæti orðið aðdráttarafli til lengri tíma er lítið en stíflustæði er samt mikil sjónmengun á Hagavatnssvæðinu.
Framkvæmdar-tími	Verður bætt	Verður bætt	Hluti af þróuninni	Röskun
Aðgengi	Verður bætt	Verður bætt	Stórlega bætt með vegagerð og mannvirkjum	Líklega bætt og öryggi betur tryggt
Önnur áhrif framkvæmdar á umhverfi	Betri möguleiki á að dreyfa ferðamönnum, minnka ágang	Betri möguleiki á að dreyfa ferðamönnum, minnka ágang. Minni mengun og sjónmengun af malbikuðum vegum.	Svæðið verður nýtt til ferðamennsku með meira öryggi	Áhrif flóða og vaxtar í lóninu
Fjöldi ferðamanna	Vex meira en ella	Heldur áfram að vaxa	Vex meira en ella	Heldur áfram að vaxa
Væntingar ferðamanna	Betur mætt með bílfæru aðgengi	Betur mætt með bílfæru aðgengi	Betur mætt með betri vegum og mannvirkjum	Frekar tryggt að séu uppfyllt
Ánægja ferðamanna	Meiri	Meiri með bættu aðgengi	Meiri	Svipuð og hefur verið
Mikilvægi/ aðdráttarafli áhrifa svæðisins	Meira með bættu aðgengi	Meira með bættu aðgengi	Mun meira, svæðið er nánast ónýtt eins og er	heldur áfram að hafa mikið aðdráttarafli sem leið að Langjökli
Breytingar á starfsemi	Betri aðstæður til fjárfestinga, vegagerðar og bygginga	Góðar sangöngur forsenda þess að stækka	Ekki ákveðið, ekki stækkun næstu 2-3 árin	Hefur ekki áhrif á aðsókn að Gullfoss. Stækkun á teiknborðinu
Sandfok / stærð lóns	Sandfok heldur áfram að vera mikið vandamál	Sandfok heldur áfram að vera mikið vandamál	Sandfok heldur áfram að vera mikið vandamál.	Ekki vandamál
Framtíðaráhorf án framkvæmdar (núllkostur)	Vegur	Hægfarari þróun, líklega óbreytt	Líklega óbreytt þróun, vandamál	Líklega óbreytt þróun, Kjálvegur og vegur að Skálpanesi verði þó líklega lagaðir
Línur	Línur	Áfram sjónmengun af þeim sem eru til staðar	Ekki vandamál	
Aðgengi	Aðgengi	Hægfarari þróun, líklega óbreytt	Líklega óbreytt þróun, vandamál	Líklega óbreytt þróun
Ánægja ferðamanna	Ánægja ferðamanna	Ekki eins mikil með sandstormum og óbreyttu aðgengi	Óbreytt	Óbreytt
Væntingar ferðamanna	Væntingar ferðamanna	Ekki mætt að fullu með óbreyttu aðgengi	Ekki mætt að fullu með óbreyttu aðgengi	Frekar tryggt að séu uppfylltar
Fjöldi ferðamanna	Fjöldi ferðamanna	Heldur áfram að vaxa	Heldur áfram að vaxa	Heldur áfram að vaxa

	Breytingar á starfsemi	Vegagerð verður eflid, en byggingar ekki eins fýsilegar vegna sandfoks	Góðar samgöngur (sbr. ef virkjun) forsenda þess að strekka	Ekki ákveðið, ekki strekkun næstu 2-3 árin	Stækkun á teikniborðinu
	Mikilvægi/ aðdráttarafl áhrifasvæðisins	Öbreytt fyrir þá sem það nýta	Öbreytt fyrir þá sem það nýta	Öbreytt fyrir þá sem það nýta	heldur áfram að hafa mikið aðdráttarafl sem leið að Langjökli

	Kjarnholt	Kjastaðir/ATV tours	Geysir Center	Miðdalur
Framtíðaráhorf með framkvæmd	Sandfok / stækkun lóns	Jákvætt að hefja sandfok með stækkun lóns	Ekki hægt að segja að það megi ekki breyta vatninu því það er sjálft alltaf að breyta sér. Hlynnit stækkun til að hefja sandfok.	Sandfok vandamál en uppistöðulón ekki trygg lausn á því.
	Vegur	Bættir með framkvæmdum, jákvætt	Bætt til muna	Munu verða bættir, jákvætt
	Lánur	Heldur áfram að trufla, mikilvægt að sett verði í jörð	Heldur áfram að trufla, mikilvægt að sett verði í jörð	Fremur neikvætt nema þær verði lagðar í jörðu
	Mannvirki	Svæðið sunnan Langjökuls hverfur ekki fyrir því	Ef það er búið að setja stöðvarhús, má ég þá keyra þar áfram?	Fremur neikvætt nema þau verði að mestu falin.
	Framkvæmdar-tími	Meiri atvinnusköpun í ferðapjónustunni, allt fólk sem fylgir framkvæmd	Efnahagslega hliðin af því er sterk fyrir ferðapjónustu. Ekki neikvætt fyrir ferðir.	Sjálfsgat að fari tími í það, hefur ekki áhrif til frambúðar.
	Aðgengi	Stórlega bætt	Auðveldar aðgengi og gerir allt svæðið öruggara, gsm samband t.d., mjög jákvætt.	Bætt, jákvætt
	Önnur áhrif framkvæmdar á umhverfi	Allar virkjanir hafa leitt af sér jákvæða hluti fyrir ferðapjónustu!	Mjög neikvætt að stífla fossinn	Sjónræn áhrif væru mjög neikvæð en ásætlanlegt ef verður gert vel.
	Fjöldi ferðamanna	Minnkar ekki	Meiri vöxtur en ella	Aukning, meiri fjölbreytni ferðamanna
	Væntingar ferðamanna	Betur mætt með lagningu vega að stöðum sem áður var ekki hægt að nálgast	Betur mætt	Væntingum fleiri hópa mætt.
	Ánægja ferðamanna	Líklega meiri en ella	Óbreytt	Líklega meiri en ella
	Mikilvægi/ aðdráttarafl áhrifasvæðisins	Minnkar ekki	Það bætist bara við notendahópar, hinir hætta ekki að koma þá aðrir hafi aðgengi sem ekki var áður.	Meira mikilvægi fyrir fjölbreyttari notendahóp, ef sjónræn áhrif verða í lágmarki.
	Breytingar á starfsemi		Snyður stakk eflur vexti, sýnir önnur svæði í staðinn eða sýnir virkjunina. Ekki neikvæð áhrif á ferðir.	
Framtíðaráhorf án framkvæmdar	Sandfok / stærð lóns	Verður áfram vandamál	Verður áfram vandamál	Sandfok áfram vandamál

	Ánægja ferðamanna	Mun minni hjá þeim sem nú sækja svæðið.	Líklega meiri	Líklega minni	Líklega minni
	Milkvægi/ aðdráttarafl áhrifasvæðisins	Mun minna fyrir göngufólk. Engin samleið með virkjun. Líklega meiri umferð annarra hópa.	Erfitt að segja, minna fyrir göngufólk en e.t.v. meira fyrir aðra hópa.	Minna fyrir göngufólk	Minningar gífurlega án þeirra perla sem nú er aðdráttaraflíð
	Breytingar á starfsemi	Hætta með ferðirnar umhverfis Hagavatn	Engar raskanir á þeirra starfsemi. Stækkun á grunnaðstöðu á svæðinu í Skálpanesi	Ekki hægt að skipuleggja ferðir á Jarlhetturettur	Mun hætta að fara með ferðir þangað
Framtíðaráhorf án framkvæmdar (núllkostur)	Sandfok / stærð lóns	Ekki vandamál			Heldur áfram að vera vandamál
	Vegur	Líklega óbreytt þróun	Líklega óbreytt þróun, halda áfram að leggja meiri vinnu og kostnað í vegagerð sjálf.	Að hafa fyrir því að komast á staðinn er hluti af aðdráttaraflinu – gott með óbreyttri þróun	Í ágætis standi nú og með óbreyttri þróun
	Línur		Áfram sjónmengun		Trufla ekki
	Aðgengi	Gott fyrir þá sem nú sækja svæðið	Líklega óbreytt þróun	Að hafa fyrir því að komast á staðinn er hluti af aðdráttaraflinu – gott með óbreyttri þróun	Gott fyrir þá sem nú sækja svæðið og nýta það til ferðapjónustu
	Ánægja ferðamanna	Mun meiri en áður hjá þeim sem nú sækja svæðið.	Óbreytt	Áfram óbreytt	Óbreytt, jafnvel meiri en áður
	Væntingar ferðamanna	Væntingum þeirra sem nú sækja svæðið betur mætt.	Óbreytt – verður hægfara þróun	Mætt, að njóta náttúru og landsmótunar	Mætt, að njóta náttúruperlanna á áhrifasvæðinu með núverandi aðgengi
	Fjöldi ferðamanna	Eykst	Bara aukning	Líklega aukning	Eykst
	Breytingar á starfsemi	Nýjar leiðir bættast við á svæðinu.	Stækkun á grunnaðstöðu á svæðinu í Skálpanesi	Svipað úrval en hugmyndir um lengri ferðir þar sem skálar FÍ á svæðinu myndu vera nýttir	Bara aukning, áhrifasvæðið verður nýtt meira
	Milkvægi/ aðdráttarafl áhrifasvæðisins	Nýjar leiðir trekkja að meira fólk, ferðir yfir Kjöl aftur að verða vinsæl	Óbreytt	Meira	Besta aðstaða til að komast inná Hálendi fyrir ferðamenn, fjölbreytt aðdráttarafl sem enn er ekki nýtt að fullu

	Arctic Rafting	Íshestar	Ferðaklúbburinn 4x4
Framtíðaráhorf með framkvæmd	Sandfok / stækun lóns	Jákvætt að stækka lón til að hefja sandfok	
	Vegur	Líklega bætir að virkjun, en hver nemir að skoða stíflu?	Ekki jákvætt að byggja nýja vegi á hálendinu
	Línur	Trufla ekki verulega ef reynt er að sameina eins og hægt er	Mjög neikvætt
	Mannvirki	Neikvætt	Mjög neikvætt
	Framkvæmdar-tími	Neikvæð áhrif	Mjög neikvætt

	Aðgengi	Mun betra, en aðeins að vinkjun	Líklega bætt en ekki hagsmunir okkar	Ekki bætt því aðdráttaraflíð er horfið
	Önnur áhrif framkvæmdar á umhverfi		Áhrif á sandvatnið og sandána?	Sækja þarf lengra frá höfuðborgarsvæðinu til að upplifa hálendið
	Fjöldi ferðamanna	Fækkar giftulega á áhrifsvæðinu		Mun minni á áhrifsvæðinu
	Væntingar ferðamanna	Ekki mætt		Til svæðisins ekki mætt
	Ánægja ferðamanna	Ekki meiri		Minni en ella
	Mililvægi/ aðdráttarafl áhrifsvæðisins	Svæðið yrði væntanlega dauft	Óbreytt, nema væri fyrir lítil sjónræn áhrif og meiri umferð bíla á reiðleið	Svæðið er ónýtt
	Breytingar á starfsemi	Áform um að stækka og breyta, engin bein áhrif á starfsemi	Áform um að stækka og breyta, engin bein áhrif á starfsemi	Svæðið ónýtt, verður ekki farið eins mikið þangað af félagsmönnum
Framtíðaráhorf án framkvæmdar (núllkostur)	Sandfok / stærð lóns		Áfram vandamá	
	Vegur	Þarf að bæta en líklega óbreytt þróun	Óbreytt þróun	Óbreytt þróun, jákvætt
	Línur			
	Aðgengi	Þarf að bæta en líklega óbreytt þróun	Trúfla áfram, en ekki verulega Óbreytt þróun	Óbreytt þróun, jákvætt
	Ánægja ferðamanna	Óbreytt		Óbreytt
	Væntingar ferðamanna	Mætt með óbreyttum hetti		Mætt með óbreyttum hetti
	Fjöldi ferðamanna	Heldur áfram að aukast		Óbreytt þróun, jákvætt
	Breytingar á starfsemi	Áform um að stækka og breyta	Engin áform um að færa út kvíamar á þessu svæði	
	Mililvægi/ aðdráttarafl áhrifsvæðisins	Áfram mikið aðdráttarafl	Óbreytt	Óbreytt

FERÐAMÁLAÁSETUR
ÍSLANDS

MARS 2008